

Kotimaisen
teollisuuden huippusaavutus
alallaan on

RIIKKU-FEENNIA

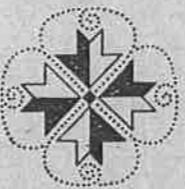
*Miellyttävänäkuinen.
Hyväntuoksuinen.*

Mieto.

PH. U. STRENGBERG & K:NI
OSAKEYHTIÖ.

KYRÖN JOULU

1926

HÄMEENKYRÖN SANOMAIN JOULULEHTI

TOIMITANUT P. W. WALAKORPI

SISÄLLYSLUETTELO

	Siv.
<i>K. V. Lehtonen</i> : Joulu, suuri juhla	3
<i>U. W. Walakorpi</i> : Joulu (runo)	5
<i>O. A. Louhelainen</i> : Antero Varelius, Sassiin ensimmäinen saarnaaja	6
<i>A. Lehtiranta</i> : Lasten joululaulu	9
<i>U. W. Walakorpi</i> : Mummun mökki	10
<i>U. W. Walakorpi</i> : Yhteisöngenen voima (runo)	12
<i>M. Lähtemäki</i> : Raunioilla	13
<i>M. M. Myllyharju</i> : Jouluaamu (runo)	15
<i>Erkki E. Hankala</i> : Katsaus Hämeenkyrön pyhäkoulun kehitykseen	16
<i>Jalmari Halo</i> : Lahdenperän pankkiiri	18
<i>Elsa Pentti</i> : Lapsuusvuosieni joulumuistelmia	19
<i>Werner Mäkelä</i> : Telaneva	21
<i>K. V. Kontusaari</i> : Rakkauttaan pakoon	23
<i>A. Lehtiranta</i> : Murteellisuudesta	24

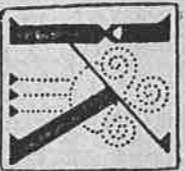
PAINETTU TAMPEREELLA 1926
O. Y. MASEUDUN SANOMAIN KIRJAPAINOSSA.

mien
iyrinää
lauuku
heista,
tetty s
Jou
Mil
johdu
Yö.
vuotee
vartioi
on hil
Bethel
meensi
vietetäi
"Kunn
Jos Ju
Muute
Jou
on ait
vieläki
rin ih
seimi:
mala s
Jou
kyiän
taampi
siivota
omaist
riennet

JOULU, SUURI JUHLA

oetampa valaista tuon nimityksen oikeutusta. Suuria juhlia on vietetty maailmassa lukemattomia, juhlia, joihin satatuhantiset joukot ovat kerääntyneet katselemaan komeita juhla-kulkuvia, inajilemaan häikäiseviä juhlatuittuksia, näkemään uljaita paraateja ja lukemattomien lippujen hulmuamista, kuulemaan huumaavaa tykkien jyrinää ja kellojen soittoa, nauttimaan valtaviin soitto- ja laulukuntien esityksistä, innostumaan hurmaavista juhlaheista, yhtymään juhlajoukkojen riemuhuutoihin. On vietetty syystä, jos syyttäkin.

Joululle eivät kuitenkaan vedä vertoja.

Mikä joulun vietossa on huumaavaa ja remuavaa, ei johdu sen omasta olemuksesta, vaan sen väärinkäytöstä.

Yön hiljaisuudessa lasketaan köyhä lapsi seimen olkivuoteelle. Yön hiljaisuudessa painemet valvovat, laumaansa vartioiden. Jerusalemin nukkua. Suurkaupungin hälinäkin on hiljentynyt. Ei aavista kukaan, mitä tapahtuu pienessä Betlehemissä. Taivas vain on valveilla. Suurimman ihmensä se salaa maailmalta yön hiljaisuuteen. Siellä vain vietetään joulua. Siellä se on jouluvirsi ensiksi virlletty. "Kunnia olkoon Jumalalle korkeudessa! Ja maassa rauha!" Jos Jumala saa kunnian, vasta silloin on maassa rauha. Muuten ei.

Joulu on *sydämen juhla*. Mikä joulun vietossa vieläkin on aitoa, se on taivassyntyistä. Salassa maailmalta Jeesus vieläkin "syntyy" — sielun syvyydessä. Se on vieläkin suurin ihme. Se on syntyminen yhäältä. Köyhä ja keho on seimi: syntisen sydän. Mutta taivas riemuitsee. Sillä Jumala saa kunnian — ja sielussa on rauha.

Joulu on *kodin juhla*. On koti kaupungissa tai maalla, kylän keskellä tai salon sydämessä, on se avarampi tai ahtaampi, varakaampi tai köyhempi, — jouluksi se ainakin siivotaan ja kaunistetaan. Kotilieden ääressä, perheensä ja omaistensa parissa kukin silloin haluaa olla. Matkalta siksi riennetään kotiin. Kouluista on lomaa. Hajaantuneenkin

perheen jäsenet pyrkivät yhteiseen joulunviettoon. Poissa-oleville odotetaan ainakin joulutervehdystä. Tietoisemmin tai tiedottomammin se on seimen lapsi, joka näin kokoo ja yhdistää. Kotoisimmalta tuntuu koti, lämpöisimmältä kodin liesi, rauhallisimmalta kodin rauha, joulun saadessa ne pyhittää.

Joulu on *lasten juhla*. Johtuneeko siitä, että lapsi on sen aiheena. Varmaa vain on, että lapsilla joulusta on rakkaimmat muistonsa. Kodin juhkana se on lastenkin juhla, sillä koti on lasten maailma. Joulupuhlaus, joulurauha, joulu-kynttilät ja koristeet, pienet joulujuhlat ja namukset, yhteinen juhla-ateria ja yhteinen lämmin illanvietto, ne jo jättävät joulusta sulaisen muiston koko elämän ajaksi. Syvin ja pyhin siitä muisto jää kuitenkin silloin, jos perhe hiljenee kuuntelemaan kertomusta Jeesuslapsen syntymästä ja enkelin tuomasta liosanomasta sekä yhdessä laulamaan noita rakkaita tuttuja jouluvirsia. Lapsi ei käsitä päälänsä, mutta se käsittelee välittömästi sydämelänsä ja on avoimempi ja herkempi taivaallisen maailman vaikutuksille. Onneton se vanhin, joka lapsitansa epäilee joulun pyhimät muistot. Onneton se, joka joulusta tekee ylellisyyden ja ihallisten huvien tilaisuuden. Köyhänä silloin lapsi kerran jättää rikkaankin kodin.

Joulu on *valon juhla*. Sitä vietetään tosin vuoden pimeimpinä aikana. Mutta se juuri on tarkoituksin. Siinä hän on valon arvo, että se loistaa pimeässä. Eihän kynttilää sytytetä kirkkaalla päivällä. Alussa Jumala kutsui valon paistamaan pimeästä. Ja kun maailman peitti synnin ja kuoleman yö, antoi Jumala meille elämän valon. "Kansa, joka pimeässä vaelsi, näki suuren valon, ja jotka asuivat pimeässä ja kuolon varjossa, niiden yli se kirrkaasti paistaa." Jeesus on valo sen kautta, että hän on elämä. Ja hän on elämä sen kautta, että hän on kuoleman voittaja. Ja hän on kuoleman voittaja sen kautta, että hän on kuoleman syy, synnin, ottanut pois. Siksi sanoo Johannes, että "hänessä oli elämä, ja elämä oli ihmisten valo." Kuvaukseksi tästä me

sytytämme joulukynttilät. Samana tarkoitetaan sillä, että mennään kirkkoonkin pimeän aikana ja valaistaan se lampuilla tai kynttilöillä.

Joulu on *kirkon juhla*. Se on kirkkovuoden ensimmäinen suuri juhla. Sen merkeissä kirkkovuotemme alkua ja jatkuu paastonaikaan asti. Ilman sitä ei toisaakaan juhlia olisi. Se juhii pelastushistorian tapausta, josta kaikki toiset riippuvat. Vasta ihmiseksi syntyneenä satoi Vapahtajamme kärsiä ja kuolla, kuolleista nousta ja astua taivaaseen. "Koska lapsilla on iha ja veri, tuli hänkin niisiä osalliseksi, kuoleman kautta kukistaakseen sen, jolla oli kuolema vallassaan, se on perkeleen, ja vapauttaakseen kaikki ne, jotka kuoleman pelvosta kautta koko elämänsä olivat orjuuden alaisia." Vähemmänkin uuttera kirkonkävijä rientää jouluna Herran huoneeseen, jossa julistetaan suuren ilion sanomaa, että on syntynyt Vapahtaja, Herra Kristus. Ja joulun tuntua on jo-kaissessa jumalanpalveluksessa, kun yhdytään enkelien lauluun: "Kunnia olkoon Jumalalle korkeuksissa, ja maassa rauha ihmisten kesken, joihin hänellä on mielisuosio". Varsinkin jouluna pyrkii kirkko lähestymään niitä, jotka eivät kirkkoon pääse. Pannaan toimeen hartausheikkiä sairaloissa, vanhusten ja köyhän kodeissa, turva- ja kasvatustilatoksissa y.m., jotta joulun ilosanoma niissäkin kuultaisiin.

Joulu on *yhteiskunnan juhla*. Se vanha kaunis tapaelänee vieläkin, että kaupungeissa raastuvan parvekkeelta virallisesti julistetaan joulurauha aattona kello 12. Sekä virastoissa että liikkeissä ja laitoksissa annetaan virka- ja palveluskunnille tavallista enemmän lo-maa. Ansoituneille kansalaisille hallitsijat ja hallitukset jouluksi jakavat arvonimiä ja kunniamerkkejä. Julkiset huvit ovat kielletyt, tehaat seisotempään sulettuina. Isäntäväki ja työnantajat muistavat alaisiaan lahjoilla, patisi sitä että ystävät ja omaset toisilleen lahjoja antavat. Sukupolvesta toiseen on myös peritynyt paljon erikoisia kansanomaisia tapoja joulun valmistuksiin, jouluruokiin, joululeikkeihin y.m. nähdän. Kaikki tuokin todistaa, miten suuri merkitys joululla kansan käsityksessä ja elä-mässä on ammoisista ajoista ollut.

Joulu on *koko ihmiskunnan juhla*. Joulun juhliima tapaus on historian keskeisin. Sitäihän lausetaan aikaa sekä eteen- että taaksepäin. Tosin on juutalaisilla, muhamettiilaisilla ja useilla pakanallisilla uskontokunnilla kullakin vielä oma ajanlaskunsa, mutta varmaa on, että kristillinen ajan-lasku yhä yleisemmin tulee käytän-töön sekä kristinuskon voittojen että

kansojen yhä ilkeisemmän keskinäisen yhteyden kautta. Kristittyjen valtojen siirtomaissa pakanakansat jo ilman muuta joutuvat sitä käyttämään. Tämä ulkonainen seikka jo on ennustaan kuvaamassa enkelin ilmoittaman suuren ilosanoman voittokulkua maailman äärestä toiseen. Se ei voit-taakseen tarvitse suurvaltojen tykistöä eikä siirtomaah-neutta. Sillä on voittovoimansa itsessään. Hukkuvalle ei pelastusta turhaan tarjota. Kaikista harhoista huolimatta on kuoleman häitä ja elämän kaipuu kansojen sielussa siksi syvä, että sille parhain sopii ja parhaalta maistuu pelastuksen sa-noma, että on hukkuvalle maailmalle annettu vapahtaja. Jos kristikunnan luopuneet lapset, katiken saaneina ja kaiken hyjännäinä, kääntävät selkänsä autuuden evankeliumille ja tekevät joulusta synnin palvelijan, niin polvistuvat pakanat seimen ääreen ja pääsevät osallisiksi joulun oikeasta rauhasta ja ilosta.

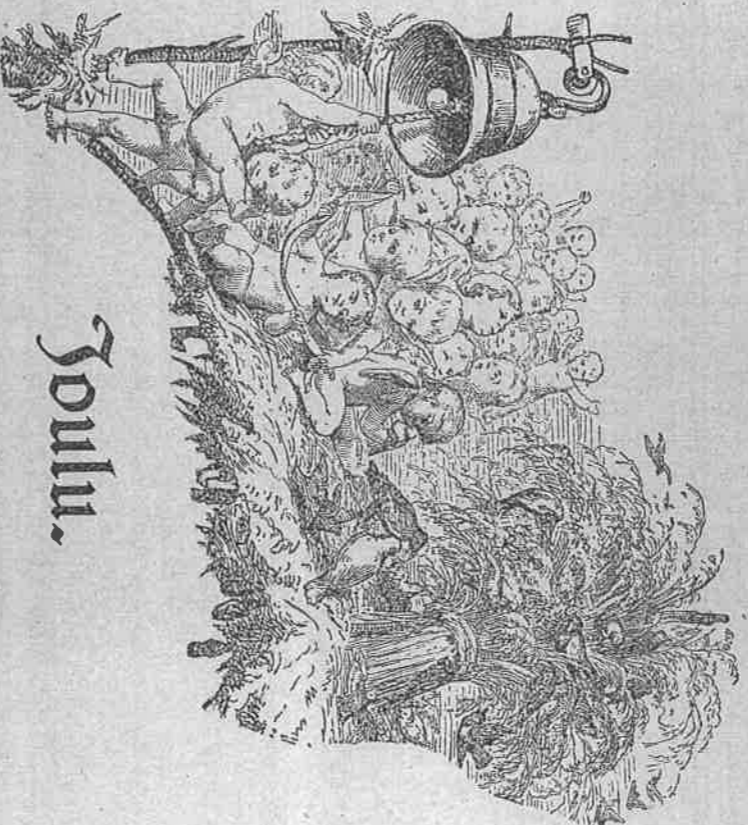
Joulu on *jumalilmmisen juhla*. Jumala loi ihmisen kuvaksensa. Ihminen ei ole ihminen ilman Jumalaa. Ihmistä meissä on juuri jumalasuikutemme. Tämän ovat pakanaikin tunnustaneet. Kreikkalainen runoilija Aratos (315—240 e. Kr.) lausuu Phainomena nimisessä tähtitieteellisessä opetusrunoelmassaan, että "me olemme myös hänen sukuaan", nimittäin Jumalan. Mutta siitä huolimatta pitää järkisuksko Jumalan Pojan ihmiseksi tulemistä mahdottomana ja kieltää sen. Se etsii sekin Jumalaa, mutta vain ihmisestä, jossa Jumalan kuva on kokonaan turmeltunut, niin "ettei hänessä mitään hyvää asu", ja ettei hän Jumalaa tunne eikä Jumalan

yhteyteen sovi ilman uutta syntymistä, ilman syntymistä Jumalasta. Ei alhaalta ylöspäin päästä siihen Jumalan tuntemiseen, joka on iankaikkinen elämä. Mutta siksi se annettiin ylhäältä, kun Jumala syntyi ihmiseksi, hänessä, joka "on toinen Jumala ja iankaikkinen elämä" (1 Joh. 5:20). Pakanamaailman mielikuvitukset jumalien ilmestymisistä ihmismuodossa olivat totuuden aavistuksia ja ilmaisuja sen jumalähyyden kaipuusta, joka on toteutunut Jeusuksessa Kristuksessa. Ei mikään luotu maailmassa ole niin alentanut itseään kuin ihminen rikoksiliansa. Syyistä saisimme hävetä olla ihmisiä. Mutta sadoin kerroin häpeällisempää on nyt tallata lokaan ihmisyyttä, kun sen Jumalan Poika on aate-loinnut syntymällä veljeksemme.

"Tunnustetusti suuri on jumalasuuden salaisuus: Hän, joka on ilmestynyt lihassa, vanhurskaantunut Hengessä, näyttäytynyt enkelille, saarnattu pakanoille, uskottu maailmassa, otettu ylös kirkkauteen" (1 Tim. 3:16).

K. V. LEHTONEN.

Joulu.

Sa ystävää oot parhain lapsuutemme,
oot tuttavamme takaa huojien.

Oi, koskaan, koskaan unhoita me emme,
ja kuimka muinoin sytit syhdämeni!

Ruin lauloi linnut elon toukojuussa,
kun Retvät kullat, helmet maille loi,
kun huntuiläijä loiste joulupuussa
se ihanimman juhlariemun toi.

Sa saabut taas. Ja muistot waanhat herää,
ja kaitte waanhat laulut joivat taas,
ja kaitte kuolleet kullat tekee terää,
kun ilmat laulavat sun kunniaas,
ja tuwan tumman, arksien ja harmaan
ja puet juhlaishaban loistohon.
Sun ilmissäs on kaste äidin armaan,
sun ofjallasi tähtiseppel on.

Oi Joulu, Joulu, anna rauha meille,
suo meille unelmien ihuisuus!

Suo kaipaas meille, hõhõn eikšneille,
jõhtõtä syhdämiimme walo uus!
Ja kun ja saabut, ällös kaitteoo tälleen
kun uni hõn, mi päiwää paleneel
Oi, anna meille lapsuutemme jälleen,
oi Joulu, jälleen meidät lapsiks teel!

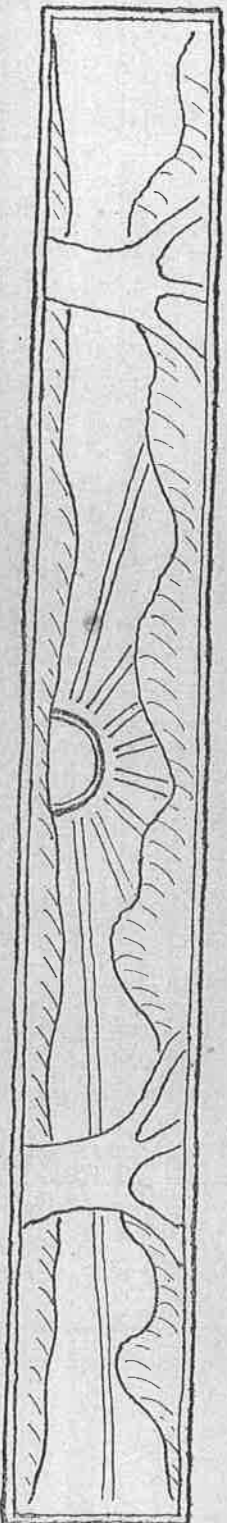
On sadun jukka julla, aarteet julla
on wuoren lumotun. Sa wiittaat waan,
ja uikset auhee. Ah, ken tahtoo tulla,
ken nähddä tahtoo tarun taikamaan,

kaitte' ihmeet Alli Baban loihutulinnan,
kaitte' unet Tuhannen ja yhden hõn?
Ken arwaa, ah, sun helmieji hinnan
ja arwon kulumieji tähtihõn!

Sa saabut kera maammõn, kera taaton
ja kera siskojen naurawain
ja kera unelmien tähtisaaton
ja kera rakkehien wainajain.

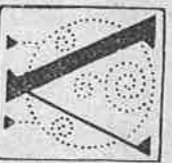
Maas' olkoon rauha, rauha syhdämiskäl!
Tän wiestin tuot ja meille kulkajen.

Se miljoonisja raihuu säwelisjää,
joi huminasja kirjekellõjen.

ANTERO WARELIUS

SASSLININ ENSIMMÄINEN SAARNAAJA.
KIRJOITTANUT O. A. LOUHELAINEN.

uonna 1847 marraskuun 27 p:nä sai talollinen Adam Sassin ja hänen vaimonsa Ulrika Irvan perustaa Kärien tilalle Hämeenkyrön pitäjän Jumelniemen kylässä rukoushuone- ja koululaitoksen. Ja laitoksella oli onni heti alussa saada saarnaajakseen ja opettajakseen mies, joka siihen tehtävään oli täysin pystyvä. Ja se mies oli *Antero Warelius*.

Antero Warelius syntyi Tyrvällä Varilan kylässä heinäkuun 14 p:nä 1821 talollisen poikana. Hänen vanhempansa olivat talonomistaja Matti Juhaniinp. Seppä ja vaimonsa Maria Jaakon tytär. Isä kuoli aikaisin, Anteron ollessa yhdeksän vuotias.

Monia vaikeuksia oli voitettavana hänellä päästäkseen opin teille, jonne mieli pienestä paloi. Varoja ei ollut ja koulut olivat siihen aikaan vielä yksinomaan ruotsinkielisiä, joihin mennessä jo vaadittiin ruotsinkielinen tutkinto. Kuitenkin onnistui hänen 16-vuotiaana päästä Porin ruotsalaiseen kouluun, jossa rehtori antoi hänelle Varilan kylän mukaan nimen Warelius. Kuudessa vuodessa suoritti hän loistavasti lukion kurssin Porissa ja tuli ylioppilaaksi v. 1843 jittyen Satakuntaiseen osakuntaan. Vuonna 1846 suoritti hän filosofian kandidaattitutkinnon ja vihittiin seuraavana vuonna maisteriksi sekä v. 1848 papiksi.

Onnelliseen aikaan oli Warelius yliopistossa opiskelussa. Olihan aika vielä uinnuvan suomalaisuuden heräämisaikaa. Savon saloilla alkunsa saanut hengellinen herätys antoi sysäyksen kansalliselle herätykselle, mikä löysi ahjionsa yliopiston nuorison keskuudessa, ja suuri Snellman oli siihen Kuopiosta käsin lietsomassa tulta. Se liike tempasi mukaansa myöskin vilkkaan ja yrittävävän Wareliuksen. Jo kesken yliopistolukujaan tulee hänestä kansankirjailija, vieläpä tiedemieskin.

Vuonna 1845 ilmestyy painosta hänen kirjoittamansa "Enon opetuksia luonnon asioissa" I osa, mikä kansantajuudessa muodossa jakaa kansalle tiedon murruja luonnontieteen alalta. Seuraavana vuonna julkaisi Warelius yhdessä ylioppilas Bläffeldin kanssa painosta kuuluisat "Ritvalan Helka-

Antero Warelius.

virret" selityksineen, joihin ainekset oli koottu Sääksmäeltä. Vielä tuotteliaampi oli v. 1847, jolloin hän yhdessä nuorten ylioppilasten Paavo Tikkasen (sittenmin maisteri, sanomalehtimies ja kirjailija), August Ahlqvistin (runoilija, tiedemies, professori), D. E. D. Europaeuksen (sanakirjan tekijä ja ruojen keräilijä) kanssa perusti "Suometar"-nimisen sanomalehden. Maisteri Antero Warelius oli sen ensimmäinen päätoimittaja. Tämä lehti oli aiottu ralhvan valistuslehdeksi, ja sisälsi se helppoajuisia lukemista, yleishyödyllisiä tietoja sekä taloudellisia neuvoja, mutta suomenkielen kohottaminen luonnollisiin oikeuksiinsa kuului samalla sen päättehtäviin. Suomettaren ensimmäisinä elinvuosina julkaistiin siinä m. m. Wareliuksen suomennokset "Ismaeli", jutelma J. Masenilta, ja "Luostariweljekset" jutelma A. Oelenschlägeriltä, joista ylipainokset ilmestyivät kirjoina. Mutta vielä samana vuonna vedettiin Warelius yhä suurempiin tehtäviin. Professori Gabriel Reinin toimesta sai W. Pietarin tiedakatemialta sata hopearuplaa kansa- ja muinaistieteellisiä tutkimuksia varten, joiden tarkoituksena oli Länsi- ja Itä-Suomen kielirajan määrittäminen. Tämän tutkimuksen suoritti hän kesällä v. 1847. Näiden tutkimustensa tuloksena julkaisi hän v. 1847 ruotsinkielellä kirjan "Lisä-Suomen tuntemiseen kansatieteellisessä suhteessa", jossa käsittelee maassamme asuvia heimoja eri kannoilla. Seuraavana vuonna toimitti hän siitä saksankielisen painoksen sekä siihen lisäyksen "Taulukoja eri seuttujen kansanmurteiden vertaamiseksi Länsi- ja Keski-Suomessa", mikä teos painettiin Pietarissa v. 1849. Vielä kirjoitti hän leikkinäytelmän "Vekkuilit ja Kekkuilit", mikä painettiin Helsingissä v. 1848.

Tähän päättyykin Wareliuksen toiminta Helsingissä, ja tie toi hänet tänne Hämeenkyröön. Aiheena oli se, että hän aikoi mennä naimisiin, ja sitä varten tarvitsi hänen ensin saada vakinaisen paikka. Hän haki ja sai paikan täällä Sasslinin saarna- ja kouluhuoneen saarnaajana. Tähän toi hän puolisonsa Fredrika Loviisa Natalia von Schantzin, joka oli yliinutnantti Anton Vilhelm von Schantzin ja Eva Kristiina

Sassiinin koulu ja saarnahuone.

Lovisa Segercrantzin tytär, siis molemmat haltijat aatehissukua.

Tällä jatkuu Wareliuksen toiminta kirjallisella alalla keskeyty-mättä, sillä olivathan virkaan kuuluvat tehtävät tarkoin rajoitetut, joten aikansa voi hyvin järjestää oman tahtonsa mukaan. Saarnaajan tehtäviin kuului ai-noastaan saarnata joka toinen sunnuntai ja suurimpina juh-lina sekä rukouspäivinä Kärjien kirkossa ja kolme kertaa vuodessa Hämeenkyrön kirkossa. Muita papillisia tehtäviä ei vielä silloin ollut määrätty Sassiinin saarnaajan tehtäviin kuuluviksi; ja aika oli silloin sellainen, ettei papisto vapaaehtoisia työtä juuri ollenkaan tehnyt. Koulun pitoa oli saarnaajalla tuskin 24 viikkoa vuodessa, jatkautten kahteen "tärmiiniin", joista ensimmäinen alkoi maaliskuun 15 p:nä ja loppui heinäkuun 8 p., toinen kesä syyskuun 1 päivästä marraskuun 1 päivään, jol-loin kuitenkin oli syyskuussa 1 viikko perunankaivuuloma.

Pitkän talven, yli puolen vuoden oli hän kokonaan vapaa koulutyöstä. Oppiaineina tässä koulussa oli ainoastaan sisä-luku, uskonto ja laulu, sekä ainoastaan niille, jotka sitä eri-tyisesti halusivat, kirjoitus ja luvunlasku sekä hiukan maan-tietoa. Kahden luokan rinnakkain opettaminen kävi helpom-maksi siten, että kouluopetuksessa käytettiin n. s. bell-lancas-terilaista opetusmenetelmää, jolloin "montööri" eli joku ete-vämpi oppilas opetti vasta-alkaville oppilastovereilleen aakko-sia aapisesta tai tavaamisen vaikeata taitoa sekä puustavien piirtelyä hiekkalaatikoihin, kun taas varsinainen opettaja rau-hassa jakeli korkeampaa oppia etevämmille oppilaille. Jos opettaja taas katsoi tarpeelliseksi itse jällä alkuoppia alka-ville, voi hän joko opettaa koko koulua yhdessä (uskontoa, laulua) tai panna yläosaston hiljaisena harjoituksena luku-laskemaan kivitauluihin griffelilyynillä. Näin helpottui koulu-työ eikä kurinpitokkaan liene hermostuttanut tätä muutoin hyvántahtoista, lempeätä opettajaa, kuten vanha Jaakoppi (Sassiinin ottopoiika Jakob Laccenius) on jälkipolville kerto-nut. Opettajalle helpotuksena koulunpidossa oli se, että oppilasmäärä oli verrattain pieni. Mitään tietoa ei kyllä koulun arkistossa ole enää Wareliuksen ajalta oppilasten lukumäärästä, mutta lienee ollut jotenkin samansuuruinen kuin hänen seuraajansa R. J. Uskelinin työjäänsä alkaessa. Täällä säilyneen heinäkuun 2 p:nä v. 1851 pidetyn koulun tutkintopöytäkirjan mukaan oli "opetuslasten" luku ollut 21, joista 14 poikaa ja 7 tyttöä; samoin oli 21 oppilasta v. 1852.

Siten oli Wareliuksella aikaa kylläiti antautuakseen jatka-maan kirjallisia töitään. Kansanvalistustyötä lieneekin Wa-relius jatkanut niinä parina vuotena, jotka hän toimi Sass-linin saarnaajana ja koulumestarina. Nähtävästi ei hän koulu-opetuksessa tyytynyt opetussuunnitelman ahtaisiin pitteisiin, vaan lisäsi siihen jossain määrin maantiedon ja luonnontie-don opetusta, koskapa hänen toimestaan v. 1849 koululle hankittiin Palestiinan ja Suomen kartat. Palestiinan ja Suo-

men maantiedon opetuksensa litti hän varmaan luonnontie-don opetusta. Joka tapauksessa hän Kärjellä ollessaan jatkoi kan-santajuisten luonnontieteellisten esitysten kirjoittamista, sillä jo v. 1850 oli, Enron opetuksia luon-non asioissa "2:nen osa paino-kuntoon valmistunut, vaikka se v. 1850 huhtik. 8 p:nä annettun hallinnollisen asetuksen johdosta, mikä kielsi painosta suomenkie-llellä julkaisemasta muita paitsi uskonnollisia ja maataloudelli-sia asioita, ilmestyi vasta v. 1856. Kehittyäkseen papillisessa kut-sumuksessaan hän tietysi lues-men maantiedon opetuksensa litti hän varmaan luonnontie-don opetusta. Joka tapauksessa hän Kärjellä ollessaan jatkoi kan-santajuisten luonnontieteellisten esitysten kirjoittamista, sillä jo v. 1850 oli, Enron opetuksia luon-non asioissa "2:nen osa paino-kuntoon valmistunut, vaikka se v. 1850 huhtik. 8 p:nä annettun hallinnollisen asetuksen johdosta, mikä kielsi painosta suomenkie-llellä julkaisemasta muita paitsi uskonnollisia ja maataloudelli-sia asioita, ilmestyi vasta v. 1856. Kehittyäkseen papillisessa kut-sumuksessaan hän tietysi lues-

keli uskonnollista kirjallisuutta. Mutta kun suomenkielinen uskonnollinen kirjallisuus oli vielä jotenkin vähäistä, lues-keli hän vieraskielistä kirjallisuutta, johon hänellä etevänä kielimiehenä oli hyvät edellytykset. Ja kirjoittamiseen tot-tunut kynä pakotti lukemaansa panemaan paperillekin pap-pien ja suuremmankin lukijapiiriin luettavaksi. Myöhemmin hän esiintyy itsenäisenäkin uskonnollisena kirjailijana, mutta alun hän teki suomentajana. Niin ilmestyivät hänen suo-mentamiinsa: "Armonylisyys" v. 1850 ja J. J. Rambachin "Saaria autuaallisesta tuttavuudesta Jeesuksen Kristuksen lamasten ja heidän hyvän paimenensa välillä" v. 1851. Näistä on varmasti edellinen ja mahdollisesti jälkimmäinenkin paperille pantu Wareliuksen Kärjellä ollessa. Kun otamme vielä huomioon hänen kirjoituksensa, joita hän rakkaalle lap-selleen "Suometarelle" täältä lähetti, ja sen, että hän mah-dollisesti täällä saksankielelle käänsi litteineen edellä mai-nitun v. 1849 Pietarissa painetun lisäyksen kansatieteelliseen tutkimukseensa sekä v. 1848 painokuntoon laittoi kirjoitta-mansa huvinäytelmän "Veikkulit ja Kekkulit", niin onhan siinä jo kyllin tehty puhdetoita vajaan kahden vuoden ai-kana, vieläpä koulutyön lomassa.

Välitettävästi katsoi Warelius täytyvänsä lopettaa lyhyeen koulumiesuransa. Syytä siihen voi olla monakin. Ensiksi-jän palkkaehdot olivat aivan vähäiset. Rahapalkkaa sai saar-naaja 100 ruplaa (noin 400 mk) vuodessa, johon hänen ai-kanaan tuli lisäksi vain sisäänkirjoitusrahat oppilailla, joista alaihuokkalaiset maksoivat 60—30 koppekaa hengeltä ja ylä-huokkalaiset 1 ruplan — 50 koppekaa kukin. Sen lisäksi sai hän Greetanmoisista käyttä perunamaakseen ja 2 pientä huonetta koulun alakerrassa asuttavakseen. Näissä ulkonai-sissa selkoissa lieneekin ollut syy hänen eroonsa. Koulun, kirkon ja saarnaajaopettajan asunto-oloissa näkyy alussa ol-leenkin suuria puutteellisuksia.

Jo talvella v. 1859 oli rovasi Forsman Wareliuksen valku-tuksesta kirjoittanut Tuomiokapitulille pitkän luettelon näistä puutteellisuksista ja ehdotuksia niiden parantamisesta. Elo-kuun 8 p:nä v. 1849 saapuikin lääninrovasti Herman Hellen Kärkusta tutkimaan noita valituksenalaisia asioita. Jo tut-kinnon pelossa oli Greetanmoision pidättämisestä suoritettu korvaus, opettajan kamarit olivat sisäakkunoilla varustetut,

seinät ulkoa vuorattu, sisältä tapiseerattu, lattiat korjatut ja maalatut. Samalla sioutui Sassinin leski kuluvana kesänä korjauttamaan välikatot ja muiakin korjauksia tekemään. Ennen seuraavan vuoden loppua sioutui leski järjestämään tilanomistajan ja opettajan yhteiseksi keittiöksi toisen niistä kamareista, jotka olivat talon leivintuvan yhteydessä. Kouluhuoneeseen lupasi Sassinin leski hankkia sisälasi ja laittaa sen lämpimän pitäväksi sekä ennen vuoden 1851 loppua laudoittaa kouluhuoneen seinät ulkoa. Kun koululla puuttui vielä varattomille oppilaille annettavia Abc-kirjoja ja Katkismuksia sekä laskutaulukoita, oli leski koulukassaan jo antanut sitä varten 3 hopearuplaa. Samoin huomautti Sassinin leski, että Palestinan ja Suomen kartat, joita koulun tarkastaja ja opettaja vaativat, eivät ole hänen hankittavanaan, vaan voidaan ne ostaa kirkossa kannetuilla koulukassan varoilla. Saarnahuoneen sisustukseen ja seinien tapiseeraamiseen ja kaikkiin Sassinin tehtäväkseen ottamiin maalauksiin nähden olivat työt kuluvana kesänä asianmukaisesti suoritettu; puuttui ainoastaan sisäaseja, joita tarkastajat vaativat. Samaten puuttui saarnahuoneesta vielä seinäin laudoitus, hakatusta kivistä tehtävät rappuset rautakaiterineen. Koko rakennuksen ulkokatto oli paikoitain vuotava. Nämä korjaukset lupasi Sassinin leski suorittaa vuosina 1850—1851. Sen sijaan ei hän suostunut laajentamaan itse saarnahuonetta eikä antanut sitä muidenkaan tehdä, mutta lupasi luovuttaa sopivan paikkan suuremmalle saarnahuoneelle, jos se muiden kustannuksella tehdään, vieläpä lupasi luovuttaa saarnahuoneen irtaimiston uuteen paikkaan ja sen siellä ylläpitää. — Samassa tilaisuudessa päätettiin erottaa saarnahuoneen lakkari virastaan, koska hän oli kykenemätön veisamaan ja laulua koulussa opettamaan. Virka päätettiin julistaa kirkkoherralta haettavaksi, joka asettaa hakijoista 3 ehdolle. Niistä vaihtokoen jälkeä valitsee Kärjen tilanomistaja yhden, jolle kirkkoherra antaa valtakirjan. Sassinin leski antoi vakuutuksen, että hän ja hänen jälkeentulevaisensa ikuisiin aikoihin asti maksavat lakkarille 3 tynnyriä rukiita ja 1 tynnyrin ohria, antavat asunon, aitan, parkan navetassa yhdelle lehmälle, 2 lampaille, 10 kapanalaa peittoa, lattuimen lehmälle ja lampaille, metsästä lehdeksiä 2 kuormaa ja oikeuden korjata yhden aamin heinästä. — Tarkastustilaisuudessa oli koulukassassa rahaa 71 ruplaa ja 25 koppekaa, kaikki hopeassa.

Konsistoriumin 4 p:nä huhtikuuta v. 1849 vahvistamista „Sassinin Koulun Asetuksista“ maksavat vaivan tulla selostetuiksi. Koulun otettiin etupäässä köyhien lapsia, jotka olivat tullessaan 6—13 vuotaita. Uusia oppilaita otettiin kunkin lukukauden (terminin) alussa. Oppilaita pidettiin kahdenlaisia luetteloa: 1) „jäsenistökirjaa“, joka täydellisesti vastasi nyky-aikaista nimikirjaa (matrikkelia), vieläpä lisäksi sisälsi merkinnän varallisuudesta; 2) arvostelukirjaa, joka myös täysin vastasi kansakoulujemme arvostelukirjaa. Ohjesäännön mukaan piti koulusta eroavalle oppilaalle antaa todistus sen taidosta, koulunkäynnistä ja tavoista. — „Jokapäiväinen järjestys“ oli seuraava: Kouluhetket olivat klo 9:stä 12:sta edellä ja 2:sta 4:jään jälkeen puolenpäivän. Aamulla soititti opettajan määräämä oppilas kirkon kelloilla „puolta hetkeä ennen, kuin piti koossa oltaman“. Joka päivän harjoitukset piti ajettaman ja päätettämän veisuulla, rukouksella, suunnuksella ja yhden luvun lukemisella Uudesta Testamentista. Lauanraavan päivän epistola ja evankeliumi. Opetuksessa käytettiin vuoro-opetusmenetelmää, ja piti eri opetusaineita vaihdeltaman, etteivät oppilaat kylläännyisi eli väsyisi saman opetusaineen harjoittamisesta. Opettajan tuli opettaa lapsia lukemaan Aapiskirjan ja Katkismuksen selityksineen selkeästi sisältä, sanasta sanaan ulkoa, ja myös ymmärtämään, niin että ominakin sanoin osasivat niiden opetuksia kertoa. Sisäluvun opetuksessa käytettiin tauluun kiinnitettävää irtokirjaimia. Kirjoituksen harjoitus aloitettiin piirtelämällä kirjaimia hiekkalaatikkoon, sitten kivitauluun ja viimein paperille. Päämääränä kirjoituksen opetuksessa oli sanelun mukaan kirjoittaminen, vieläpä piti ominpäinää osata kokoonpanna vähäisiä kirjeitä, asiakirjoja, kuten velkakirjoja, kontrahteja y. m. Luunnlaskua piti harjoittaa ensin päässä ja sitten taululla; kehittyneemmät lasivat „Luunnlaskun Opetuskirjasta“. Ohjesääntö määräsi myöskin pitämään joka päivä erityisiä sisälukutunteja. Siitä sanotaan: „Harjoitukseen lapsia selkeässä sisäluvussa, määrättyyn opettajaan joka päivä eri hetket, jona korkealla äänellä kirjasta luettakoon; ja ahkeroittoon varsinkin totuttua lapsia ymmärtämään ja omanki sanojin kertomaan mitä lukevat. Täksi tarpeeksi käytettäkseen lapsilla ymmärrettäviä ja heitä huvittavia luonnon eli ihmiskunnan historiallisista ja kansallisista asioista puhuvia kirjoja, joita opettaja Turun Konsistoriumin tuikkittaviksi lähettäkseen.“ — Yhtä merkittävä sen alkuiseksi on myös seuraava opetusmenetelmä koskeva Ohjesäännön kohta: „Kaikkia oppilaita ahkeroittoon opettaa saattaa *eläväksi*, sekä mieltä sydäntä hyödylliseen viikkelyteen herättäväksi ja vähästäkin *hedelmää tuottavaksi*, ahkeroittoon neuvolla ja esimerkillä istuttua ja kasvattaa opetettavissa toista kristillisyyttä ja isänmaan rakkautta. Opetus käyköön aina yksinkertaisesti; esimerkiksi ja selitykseksi otettakoon jokapäiväisiä, lapsillekin tuttavaisia menoja ja asioita.“ — Koulukuri käsketään opettajan sovittamaan sekä syyn että kurjettavan iän ja luonnon mukaan, ruveten huokeimmalla, mutta koventaen rikoksen uudistuttua. Kuriasheet olivat: seisottaminen ja polville paneeminen loukkoon, väliunnin kieltäminen, 2, 3 tai 4 tunnin „vankeus“ toisten koulusta päästyä, muuttaminen alhaisemmalle sijalle ja yöminen viisapalmikoilla kämmeneen tai hou-

sujen pä-
sydänala-
maton ”
— Edist
Viellä vo
linin kot
miin iln
ja sen i
oli Sassi
jistä huo
Mutte
vaan sen
Warelius
suurta si
jassa ku
alkeellist
tööreistä
aakkoster
kanssa sei
suorastaa
niin pain
mansa r
mielensä
jätettyään
Sassli
Warelius
seksi, jo
Uskelan
kuun 11
Hämeen
jeltä).
maelle.
pitäjän k
hän vant
Lepolan
täen test

sujen päälle, mutta korvapuusitt, tukistamiset, päätän tai sydänalään työmäinen olivat kiellelyt. Ilkivaltainen ja parantumaton „opetuslapsi“ erotettiin kouluraadin suostumuksella. — Edistyneimmille oppilaille annettiin kirjoja palkinnoiksi. Vielä voisi mainita, että kuten nykyään niin jo silloin Sassin koulusta täytyi lukukauden alussa lähettää Konsistoriumiin ilmoitus oppiasteen luvusta ja vuosikintopöytäkirja ja sen liiteenä oppiennätykset ja vuosikertomus. — Sien oli Sassinin koulu monessa suhteessa kansakoulun edeltäjistä huomattavimpia.

Mutta on huomattava, että ei ohjesääntö vielä tee koulua, vaan sen tekee ennen kaikkea opettaja. Mitä tässä suhteessa Warelius täällä teki, on melko tuntematonta. Jos hän ei suurtakaan aikaa, niin ei syy ollut niin suuresti opettajassa kuin olosuhteissa. Kansan alkuopetus oli vielä aivan alkeellisista, joten opettajan työ huolimatta monista „monitöureistä“, jotka nekin hänen itsensä piti kasvattaa, hukkuivat aakkosten ja alkeellisimpien aineitten opettamiseen. Eikä kansa sen enempiä ymmärtänyt kaivatakaan, jollei juuri olisi suorastaan vastahakoinen ollut. Tämä saattoi miehen mielellä niin painaa, että hän katsoi varmaan voivansa käyttää voimansa muualla hedelmällisemmin. Mutta niin oli hänen mielensä kiintynyt kouluasioihin, että hän vielä kouluviran jälettyään v. 1859 toimitti „90 laskutapua ja tekemistön“.

Sassinin saarnaajan ja koulunopettajan toimesta muutti Warelius Vappuna v. 1850 Tyrvään kirkkoherran apulaiseksi, josta kahden vuoden perästä vakinaiseen paikkaan Uskelan pitäjänapulaiseksi, johon hänet nimettiin jo joulukuun 11 p:nä v. 1850. (Uskelan lienee hän hakenut jo Hämeenkyrössä ollessaan — niin kiire hänellä oli pois Käntäjeltä). Uskelasta muutti hän v. 1860 kappalaiseksi Ränkämäelle. Siellä oltuaan 9 vuotta pääsi hän suuren Loimaan piitään kirkkoherraksi. Erottaaan v. 1900 papinvirasta, vietti hän vanhuuden lepoa omistamallaan Loimaan Vainiolan eli Lepolan tilalla, jossa kuoli tammikuun 16 p:nä v. 1904 jäletään testamentillaan puolet omaisuudestaan Huittisten kan-

sanopistolle ja toisen puolen Loimaan kunnalle sairashoidon edistämiseksi.

Kirjallista toimintaansa jatkoi Warelius pappisvirkinsa ohella edelleen. V. 1851 oli hän mukana „Sanomia Turusta“ perustamassa, ja vv. 1852—53 apuna „Ruotsalais-Suomalaisista Sanakirjia“ laadittaessa. „Kertomuksen Tyrvään pitäjäsistä“ toimitti hän v. 1853, jonka tekemiseen häntä lie nee innostanut Yrjö-Koskisen v. 1851 ilmestynyt „Kertomus Hämeenkyrön pitäjäsistä.“ „Huomenlahja rippilapsille“ ilmestyi v. 1856, „Peijaispuheita“ 1861; „Neljä koulusisarta“ (käännös) v. 1858. Vuonna 1862 painetun Uuden Testamentin ja v. 1871 Vanhan Testamentin suomennoksen kielisen korjauksen stooritti Warelius myös. V. 1866 painatti hän teoksen „Rukous Suomenkielen puolesta“; samana vuonna „Aamu- ja Ehtoovirret“; „Papistön palkoista“ vv. 1860—62; „Ylölisestä uljaudesta“ v. 1861; samana vuonna „Saanto Tuoneleaan“; „Kommentar öfver texterna i Luth. lilla katekes“ v. 1863; „Förslag till ordagranna öfversättning af katekestexter“ v. 1864; „Mikä mies oli Agricola?“ v. 1865; „Kahdenlaisia sotapukua“ (käännös) v. 1871. V. 1864 julkaisi hän kirkkolakehdotuksen „Evankeelis-lutherilaisen seurakunnan kirkkolaki, esityksenä“. Samana vuonna toimitti hän kirjan „Vähäinen laulukirja“; v. 1866 „Helmiyö“. V. 1874 painetun „Suomalais-Ruotsalaisen sanakirjan“ toimittukseen otti hän etevänä kielimiehenä tehokkaasti osaa.

Papistön luottamusta Wareliukseen osoittaa se, että hän kahteen eri kertaan, yhteensä 12 vuotta, oli valittuna assessorina Turun Tuomiokapitulissa ja samoin pari kerrtaa assessorin sijaisena. Edusmiehenä kirkolliskokouksessa oli hän vuonna 1876 ja 1886. Samoin oli hän pappissäädyn edustajana valittopäivillä vv. 1877—78. Sitäpaitsi oli hän erilaisten seurain jäsenenä, komiteain jäsenenä ja sai hallitsijalta pari ritaimerkkiä.

Syyspäivä onkin tämä tyrväläinen talonpojan poika saanut nimensä Suomen historiaan sen etevimpien miesten joukossa.

LASTEN JOULLAULU

*Kun juhla suuri tullut on,
noin lapset laulamme;
on joulujuhla verraton,
se täyttää rintamme.*

*Nyt onnen, rauhan toivotus
taas kulkee kautta maan,
ja keskinäinen rikkomus
nyt anteeks' annetaan.*

*Ja sitä sykkii sydämet,
kun rauha maassa on;
vaan rauhattomuus ihmiset
vie tielle turmion.*

*Jos aina Luojan kunniaa,
ja rauhaa voisimme
me nuoret täällä noudattaa,
maan onni oisimme.*

*Taas siskot, veikot, syntyymää
saa rauhanruhtinaan
nyt kilvan täällä ylistää
näin kiitoslaulullaan!*

*Oi Herra, anna voimia,
suo Suomen lapsien
Sun kunniakses toimia
nyt, aina eelleen!*

*Sä siunaa, suojaa maatamme
ja kansaa armollasi!
Sun turvissasi saatamme
vain täyttää tahtoa.*

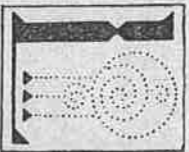
A. LEHTIRANTA.

MUMMUN MÖKKI.

PIENI JOULUKERTOMUS.

KIRJOITTANUT U. W. WALAKORPI.

apset olivat olleet kelkkamässä päivännäösiä alkaen: oli mitä mainioin luisu, joten oli oikea nautinto laskettaa penkereltä alas. Mutta luultavasti lapset samalla tahtoivat odotukseensa pitkästyneinä kuluttaa aikansa ikäänkuin huomaimatta iltaan asi, jolloin joulupukki saapuisi.

Aatto-illan läheystyessä eivät tunnit tahtoneet mienkään kuluua pirtin nurkissa nuhjutellen; sydämeen kasautunut ilallinen jännitys vaati ehdottomasti tavallista vilkkaampaa liikuntaa. He tiesivät, että kuusi oli tuotu jo tupaan ja että vanhemmat väet koristelisivat sen sitten, kun sen aika tulisi — heidän apuansa siinä asiassa ei ollenkaan tarvittu eikä hevoin huolitutkaan —; he tiesivät, että pakarissa oli keitetty ja paistettu pitkin päivää — nytkin tulvahti sieltä voimakas ruuantuoksu kartanolle, kun piika Sanni vesämpäreitä kirkuttaessaan oli jättänyt oven hetkeksi auki —; ja he tiesivät senkin, että joulupukki oli lähtenyt jo ruunallaan liikkeelle, mistä lie lähtenytkin, mutta jostakin vain, ja että ruunan kulukset parakaapimeillä metsätiellä helisivät Mutta matka oli pitkä eikä vielä ollut ilta; ja nuoret rinnat hilpeätä riemua ja odotusta tulvien he piehtarivoivat edelleen kelkkamässä, joka alkoi aivan talon pihasta. Viertolan talo näet seisoi kummulla, ylävällä paikalla, jolta sai kiivaan menon melkein miljätuolta tahansa. Aidatkaan eivät tehneet vähintäkään kiusaa, kun lumi oli kinostunut niiden ympärille korkeiksi rökkiöiksi.

— Emmekö mene jo pittiin, — muisti nyt kumminkin vanhin lapsista, Pertti, saatuhan juuri mässä suut silmät lunta täyteen. Hänen mielestään oli jo ruvennut hiukkasen hämärtämäänkin.

— Lasketaan mummullekin — sanoi Elsa, kuusivuotias, lappalaispukuinen pikku paltero, ja hän loi kirkaat silmänsä, mäen pohjassa olevaan pieneen mökkiin. — Onkoohan mummulle kukaan tuonut joulukuusta?

Sanoja seurasi äänettömyys; lapset katsahtivat toisiinsa. He eivät oikein ymmärtäneet tätä muumun asiaa, mutta että hänen ja muun talonväen välillä oli olemassa jotakin epäselvää, sen he ailtajunmassaan tunsivat. Elsan huomautettua mummusta kaikki toiset ikäänkuin vasta panivat merkille, että mummun mökki olikin siinä ihan talon kuparella, hiukan alempana vain, muutamien kymmenien askelien päässä päärakenuksesta; tuskin kunnollisen kivenheitonkaan takana. Mummu oli muuttanut sinne kesällä; silloin oli juuri heinäaika. Mökki oli sitä

ennen ollut asumaton; se oli hyvin vanha ja rapistunut, ja joskus siinä kai oli majailnutkin joku, mutta kuka ja mikä, sitä eivät lapset muistaneet. Vasta kun mummu oli muuttanut sinne kesällä, he olivat alkaneet nimittää sitä „mummun mökkiksi“. Mutta aina siitä päivästä lähtien, jolloin mummu oli siirtynyt mökkiin tavaroineen, he eivät olleet käyneet siellä, eikä mummuakaan ollut enää koskaan käynyt isän ja äidin luona. He olivat nähneet hänet vain vilahdukselta; oli ihan ihme, kuinka mummu oli voinut niin kätkeytyä näin talon äärellä. Isä oli ollut hyvin vihainen silloin, kun mummu oli muuttanut; ja mummu oli itsekin ollut täydessä itkussa. Se oli moneksi ajaksi painunut tuskallisena lasten mieleen.

Mutta vähitellen oli koko muutto sitten unohtunut, ja pitkien päivien ja kuukausien kuluessa oli talon ja mökin välille kasvanut kuin korkea aita, jonka olemassaolon lapsetkin tunnossaan tunsivat. Tänäänkin he olivat olleet laskettelunsa koko päivän, mutta eivät vain kertaakaan olleet ohjanneet kelkkaansa luisumaan mummun mökin sivuise, vaikka siitä olisi ollut hyvin luonnollinen kelkkatie. He aivan mummu kuulunut enää talon väkeen. Äsken vasta, kun Elsa oli huomauttanut asiasta, he yhäkkiä muistivat tuon kesällisenkin surullisen tapahtuman ja mökin ja mummun ja sen, että illalla oli joulukuusta —?

Varmastikaan kukaan ei ollut viennyt mummulle joulukuusta —? He alkoivat jokainen tuntea ikäänkuin oman tunnontunnon voija mummun tähden. Ei mummu ollut koskaan ollut heille kenellekään paha.

— Lasketaan mummullekin. — uudisti Elsa malttamattomana, kun kukaan ei vastannut.

Lapset vilkaisivat taas toisiinsa. Jotakin heidän ilostaan oli kädenkäänteessä ikäänkuin kadonnut.

— Me emme mene sinne, — sanoi viimein Pertti, vanhin, päättävästi. — Isä on kieltänyt.

Sen he kaikki nyt myöskin muistivat. Mutta siitähän oli kuitenkin jo kauan; se oli silloin, kun apilas oli kassassa, ja mansikat punersivat, eikä lumesta ollut vielä tietoaakaan. Siitä oli melkein hirvitävän pitkä aika. Isä oli kai jo leppynyt. Ja kun nyt oli joulukuin, niin isä ei vartaankaan olisi vihainen, vaikka he lasketraisivatkin mökille Sanni oli sanonut että mummu oli isän äiti, tiesi Elsa.

Mutta asiassa oli vain jotakin salaperäisiä. Eikä lasket-

teleminen yleensäkään enää maistunut. Katseet tähtysivät itsepintaisesti mäen pohjassa törröttävää mökkiä, joka oli pariaikaa kuin kumoon keikahamaisillaan. Mitähän varten mummun oli täytynyt muuttaa tuonne alas notkoon? Mitä pahaa hän oli mahtanut tehdä isälle — oihhan hän isän äiti . . . ? Ja oliko hänellä sitä joulukuustakaan? — intti Elisa. — Ja olikohan kukaan paistanut hänelle kakkua?

— On ainakin pyydettyvä lupa isältä ja äidiltä, — sanoi taas Pertti päättäväisensä. Hän oli vähän harmissaan nuorempien leperryksistä, jotka olivat nyt ikäänkuin varastaneet koko joulutunnelman. Kyllä hänkin muisti elävästi mummun. Mummu oli viime jouluksi kutonut hänelle suklat, ja mummulta oli aina ollut karamellejä esiliinansa taskussa. . . . Mutta hän oli tällä erää vanhin, ja kun kerran isä oli kieltänyt, niin pitkällä, kuin sitä olikin —

— Menkää pyytämään ensin!

— Mennään, mennään! — sanoivat Elsa ja Erkki ja Aiti kuorossa. Ja samassa he olivat jo kiidättäneet juoksujalassa pirttiin.

He olivat niin innoissaan, että äkkäsivät nyt tuskin lainkaan nurkassa seisova kuusta, joka eilen illalla oli tuotu sellaisella riemulla, että se oli kantautunut kylään asti, äkkäsivät tuskin sitäkään, että sen oksille oli jo ripusettu kultalankoja ja lippuja, ja että sieltä täältä vilkutti jo värillinen kynntiäkin, joita ei sentään vielä oltu syytetty. Oii niinkuin heillä olisi tällä hetkellä ollut paljon tärkeämpää tekemistä.

Isä ei ollut pirtissä, eikä äitikään. He ryntäsivät karnariin, mutta isä ei ollut sielläkään, eikä äiti myöskään. Eikä heitä ollut toisessa eikä vielä kolmannessakaan kamarissa. Vasta pakariin tultuaan lapset vihdoinkin löysivät etsimänsä.

Mutta sielläpä ei ollenkaan näyttänytkään jouluiselta, vaikka siellä tulisella kirjeellä paistettiin ja touhuttiin, ja lamppu oli jo palamassa. Isä istui pöydän takana ikkunanjeelessä ikäänkuin syviin ajatuksiin vaipuneena, ja äiti istui häntä vastapäätä kädet helmassa, kasvoiltaan alakuloinen ilme, aivan kuin hänkin olisi mietiskellyt jotakin raskasta. Sanni ja Enni, palvelustyöt, vain häärivät lattialla edestakaisin. Isä ja äiti olivat nähtävästi juuri olleet keskustelussa jostakin tärkeästä; sen seikan lapset heti sisäänrynnätessään panivat merkille. Ja heidän murehtivat ilmeensä vaikuttivat sen, että sanat ikäänkuin kangistuivat lasten huulille, eivätkä he saaneetkaan heti puhutuksi siitä, mistä aikoivat.

— No, lapset, — kysyi isä pöydän takaa, nähdessään lasten hämmästyneinä pysähtyvän, — joko te saitte mäen laskusta tarpeeksenne?

— Me tulimme pyytämään, — aloitti silloin Elisa muita rohkeampana, — pyytämään . . . Me ajattelimme, että kun on joului, ja että mahtako mummulta olla joulukuusta ja kynttilöitä . . . Niin tulimme pyytämään . . .

Tyttö keskeytti hetkeksi, sillä sanat salpautuivat uhallakin hänen kurkkunsa. Hän oli aivan hehkuvanpunainen, yhtä punainen kuin tulipunaiset reunukset hänen lappalaspuvussaan.

— Niin että antavatko isä ja äiti meidän lasketta mummulle katsomaan . . .

Isä vilkaisi äitiin ja äiti isään; ja äidin esiliina kohosi kuin huomaamatta ylemmäksi, aina kasvojen tasalle. Hän

pyyhkäisi kevyesti silmäalustojaan. Pakarissa oli savua; savu ehkä oli ruvennut kirveltämään silmiä, niin että niitä oli pyyhkäistävä. Kumpikaan ei virkkanut vähään aikaan sanaakaan. Mutta ei isä, enemppää kuin äitikään, näyttänyt ollenkaan vihaliselta. Lasten pelko oli ollut aivan turha. He tunsivat suurta vapautusta, eivätkä sanat ulospyryksiessään kohmettuneet enää kurkkuun tai hyytyneet huulille, niinkuin äsken.

— Me käväisemme siellä vain pikimähtään, — jatkoi Elisa rohkeasti, valmiina hyökkäämään pihalle.

— Minä vien mummulle sinisen sukkanauhani, — sanoi Aiti, neivuotias.

— Äiti antaa kakun, minä vien sen mummulle, — sanoi Erkki, kurkoitteen kättään.

Ja pakari oli yhtäkkiä, ikäänkuin kirkastunut. Oliko lamppu alkanut palaa suuremmalla liekillä vai mikähän sen lie vaikuttanut? Palvelustyöt ratkesivat nauruun, ja lapset yhtyivät siihen täydestä sydäimestä. Isänkin kasvoille oli levinnyt jotakin lämmintä ja hyvää, ja kun äiti taas katsoi häneen, hymyili hän muitten mukana.

— Ei teidän olisi tarvinnut tulla kysymään sitä, — sanoi hän vakavasti, mutta sellaisella äänellä, jota lapset eivät olleet kuulleet pitkään aikoihin. — Te saatte mennä mummun luokse niin usein kuin haluatte. Mummu on kaikille hyvä. Eikä meillä oikeata joulua olisikaan, ellette menisi mummun luokse . . .

Hän aikoi sanoa vielä muutakin, mutta ei vuorostaan löytänyt oikeita sanoja. Varmaankin isäntä aikoi mainita jotakin siitä, että hän juuri äsken oli puhellut mummusta äidin kanssa, ja että hän itsekin oli ollut mummun takia hyvin pahoiillaan. Ja että hän oli miettinyt päänsä ympärillä, keksiäkseen jonkun keinon, kun lapset juuri ryntäsivät sisään. Palvelustyöt olisivat voineet todistaa, että isäntä ja emäntä olivat keskustelleet mummusta; siksi kai tytöt nyt noin raikasti naurvoivatkin.

Sitä kelpasi kuunnella, tuota naurua . . . Mutta isännällä oli kaikkesta huolimatta vielä lisäkin sanottavaa, ja hän saikin sen sanotuksi, ennenkuin lapset viemisineen olivat ennättäneet kartanolle.

— Sanokaa mummulle terveisiä meiltä kaikilta, isältä ja äidiltä ja tytöiltä, ja pyytäkää häntä tulemaan tänne viettämään joului-iltaa meidän kanssamme. Eikä hänen tarvitse enää koskaan mennä sinne yksinäiseen mökkiinsä, sanokaa hänelle niinkin. Älkääkää unohtako sitäkään, että isällä ja äidillä ei ole joulua lainkaan, ellei mummu tule tänne Niin, menkää nyt sitten, lapset. Jumala teitä siunatkooni!

Isäntä seurasi pois kiittäviä pienokaisia rappusille asti. — Kuinka ihmissyhdän on merkilinen, ajatteli hän. Se ei ole luonnostaan paha, ei varmaankaan. Se tahtoisii olla hellä ja hyvä, mutta se ei taas ikäänkuin osaa. Se tarvitsee kuin opastajaa, sitä pitää neuvoa . . . Ja monasti pienet, viattomat lapset näkevät syvyyksiin, joita vanhat, kokeneet eivät pysty mittailemaan. — — — Tuolla ne nyt kiittävät kuin nuoret vasikat keväällä uloslaskettaessa! Osaisipa ihminen elämänsä iltaan asti säilyttää murenemattomina aarteet, joita nuo pellavapäätt tietämättänsä kantoivat rinnassaan . . .

Isäntä aseli moninaisiin aatoksiin vaipuneena takaisin sisälle. Mutta hän oli aivan toinen mies kuin heki takaperin. Nyt vasta oli joulu tuleva, hän tunsi sen koko olennossaan. Nyt vasta paloivat kyntit, niinkuin niiden pyhänä jouluilana tuliikin loistaa. Hän oli sisäisesti ehjistynyt ja kasvanut, mieli oli saanut rauhan, askel keventynyt. Ja päästyään pirttiin hän rupesi hyväntunteensa vallassa itse auttelemaan kuusen koristelussa, näyttämään että toisetkin olivat paraikaa siinä hommassa, luoden samalla arvostelevia silmäyksiä ylituvan. Olikohan sitten kaikki lopullisesti kunnossa? Puut-tuiko kenttes vielä jotakin —?

— Joulu saapu vain kerran vuodessa, — sanoi hän, — ja sen vuoksi se on arvokkaasti vastaanotettava. Vaikka ei ulkonaisuus yksin riitä, painakaa se muistinne. Myöskin sydämen täytyy puhdistautua juhla-asuun, joulukynttilöitten tulee sielläkin syttyä. Noiden kynttilöitten pitäisi palaa siellä koko elämän ajan... Mutta tuo oksa tuossa uhkaa tahtua painonsa alla — kevenneäänpäs sen taakkaa hiukkasen... Ei teistäkään kukaan kestä liikaa kuormitusta...

Mummu vain ei ollut uskoa silmiään, kun lapset hyökäsivät sisään. Mutta kun Aili antoi hänelle sinisen sukkanauhansa ja Erkki valtavan joulukakun, jonka äiti salassa oli oikeastaan leiponutkin nimenomaan mummu varten, vaikkase ilman lapsia olisi tainnut jäädä viemättä, ja kun Elisa sanoi, että isä ja äiti ja tytöt lähettivät paljon terveisiä mummulle ja käskivät häntä tulemaan taloon laulamaan jouluvirsiä yhdessä, niin silloin pillahi mummu itkuaan.

— Ei minunkaan olisi pitänyt turhasta sydämistä kesällä, — sanoi hän, — tiesinhän minä, ettei minulle kenkään sisimmässään pahaa tarkoitannut. Voi voi sentäänkin, kuinka te teitte minut onnelliseksi ja iloiseksi, lapset! Niin, niin, katsokaa nyt, tässä minä oikein vetistelen, vanha ihminen... Ja tänä iltana on joulul! Eikö miä — eihän ole ollenkaan itkuun syytä eikä aikaa... Hyvänen ihme kuitenkin! Ailiko kiikutti minulle sukkanauhansa! Tästä sukkanauhasta minä sittenkin taidan olla eniten mielisäni... Mutta onko sinulla,

lapsikulta, nyt sitten itselläsi toista sukkanauhaa, kun annat mummulle toisen? Vaikka eiköpä minullakin liene varattuna jotakin sinulle — ja joulupukki! Minä olen jo ihan kuultvinani, kuinka kulkuset kilisevät, kun se ajaa virralla var-sallaan yli järven... Älkää epäilkökään, ettei se muistaisi antimineen kaikkia kiltejä lapsia!

— Mutta silloin oli tullut jo pimeä, ja taivaalle oli sytynyt suuria tähtiä. Ensin yksi, sitten kaksi, sitten sata ja tuhannen ja tuhannentuhatta. Mutta yksi kumminkin oli kaikista suurin ja loistavin, tuo ensimmäiseksi tänä iltana sytynyt, joulun tähti, josta ikuinen rakkaus säteili. Ruvettiin hankkiutumaan taloon, saavuttiin sinne onnellisesti riemullisessa saatossa ja lähdetiin saunaan ja puettiin vihdomasta päästyä ylle puhtaat vaatteet. Ja joulukuusen kynttilät paloivat kuin kirkkaat silmät illallisista syötäessä! Ja sitten kuului kolk-tusta ovelta. Ja sitten tuli pukki.

— Hyvää iltaa, — sanoi se, — hyvää iltaa!

Pukilla oli susiturkki yllään, ja pitkä parta ulottui aina polviin asti. Eipäs ollutkaan koskaan ennen käynyt noin komeata pukkia! Vahinko vain, ettei isä ollut sitä näkemässä, pahoiteli Aili, kun isän juuri vähäistä ennen oli pitänyt mennä hevosia ruokkimaan. Vaikka kyllä isäkin silti sai osansa, sillä isä oli hyvä. Mutta ensi jouluna ei isä saa lähtee hevosia ruokkimaan, ennenkuin pukki on käynyt... Viime joulunakin isä sattui olemaan poissa juuri silloin, kun pukki tuli, mutta muista nyt varmasti, isä, pitää ensi jouluna varasi!

— Oletko sinä nähnyt koskaan pukkia? — uleli Aili kiiveten isän polvelle. — Tiedätkö edes, minkä näköinen-kään se on?

Hetken kuluttua täyrti tuvan heleä vireneisuus, johon niin nuoret kuin vanhatkin, niin lapset kuin aikuisetkin täysinäisin sydämin ottivat osaa. Mummun ääni erottui selvästi yhteisestä kuorosta.

Ja taivaalla loisi yhä se suuri, ihmeellinen tähti, joka ikäänkuin sumenti valollaan miljoonat muut — rakkauden pyhä tähti.

Yhteishengen voima.

Yhteishenki, yhteistyö
tieltä esteet, aidat lyö.
Suuri, voimakas on kansa
yhteisvoimin nousseksansa.
Kun se käden liittää käteen,
hymyy silmä aamun säteen,
murtuu paadet, teljet laukee,
portit unten linnaan aukee.

Päästää päivän vuoren takaa
yhteishenki vankea, vakaa,
jäät ja rimmet sulattaa:
katso, maille kevat saa!
Katsa, kukat tekee terää,
lauhat lännentuulet herää,
alla taivaan kaarevuuden
helää laulut elon uuden,

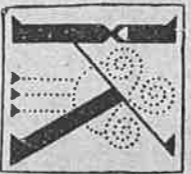
Kiurun siivin säveleet
kittää korkeemmalle yhä,
tuoksuu lehdot, välkkyv veet,
sunnuntai on, juhla-pyhä,
luonto kahleltansa vailla,
liikkuu Herran henki mailla...
Niin sun taikasanas mahti
suven talveen luoda voi.
Valon, aatteen oot sa vahhti,
linnunlaulu, kuulas koi.
Liekkisi kun sydämihin
syttyy, väistyy yaarat pois,
havaa ilmat ihmeisiin,
niinkuin unta elo ois.
Täytät toiveet, joita tohti
tuskin todeks aavistaa.

Kansat vapauttaan kolhti
viiris ylväs johdattaa.
Sull' on voima, sull' on väki,
avain aikaan parempaan.
Kukkuu onnen kultakäki,
kun sa liität lapset maan.

Leimu, yhteishengen palo,
suuri, sädehtivä valo!
Kanna heelmää, yhteistyö,
murra paadet, esteet lyö!
Lohdi kaunihiksi maamme,
rannat tuhantiset nää,
kodit, joissa suojan saamme,
äidimmeamme, isämme,
joka lapsillemme jää!
Lohdi Suomeen suven sää!
U. W. WALLAKORPI.

RAUNIOILLA

KIRJOITANUT M. LÄHTEENMÄKI.

uljen hiljaiseen kuusikkokorppea, luikertelevaa polkukupahasta. Tulee vastaan vetelä suo, jonka yli on ammoin asetettu portaitsi pari pitkitäistä puunrunkoa. Niitä myöten pelastun taasen kuivalle malle ja saavun koivun vesoja kasvavan ahon laitaan. Seurailien polkua, kunnes ahon keskikohdalla tulee vastaan sileä, tasainen kallionpinta. Jään hetkeksi paikalleni tarkastelemaan ympärilläni olevaa korpimaisemaa. Kallion reunalla on sopivan korkuinen tasapäinen kivi, jolle istun. Mutta istuessani huomaan kallion reunalla hiileen jätettä ja väläyksessä minulle selviää olinpaikkani. Mieleeni palautuu unohtunut muistojen sarja.

— Istun kotini pirtin lattialla ja valjastan hakohevosta. Ovi narahtaa, ja sisään tulee kummallinen ihmisolento. Jällassa sillä on suuret lumiset talulukkaat, ja ruumiin ulkopintoa peittää kaulasta kantapäihin ulottuva kulunut harmaa paltto, nuoralla lujasti keskiruumilla kiinni jumottuna. Päässä on jonkinraitainen linainen, leuan alta kiinni sidottuna ja otsalta niin alas vedettynä, että tuskin silmät näkyvät. — Silmät — juuri ne minä silloin ensin huomasinkin. Ne eivät olleet suuret, mutta reisisään miltei ulkona. Silmien kiitto oli lasimainen, ja kaise järkähtämättömästi eteenpäin tuijottava. Koko olento oli mitaltaan 8—9 vuotiaan tytön, mutta poskipäillä näkyi vanhuuden uurtetta. Ensin niinua alkoi tuo outo tuija naurattaa ja sitten peloittaa. Ajoin juuri hypätä hakemaan muita ihmisiä pirttiin, kun myrryn sisältä kuului hiljainen vinkuva ääni:

— Missä äites on —?

En viivytellyt äitiä kutsuessani, ja yhdessä hänen kanssaan uskalsin uudestaan huoneeseen.

— Maija, no eikä sinulla nyt ole parempaa keliä talviaksesä, kun lähdet tämmösellä pakkasella ummessa rämpiämään! —

— Minä pyytäisin — —

— Perunoita — — ole —! Mitä niillä perunoilla teet, jos ne tällaisella jumalanilmalla Vastamaen korpeen peräsäsi raahaat. — Tule suoja-ilmalla, niin annan, mutta nyt saat leipää. —

Näin, miten äiti haki jonkun leivän, kääri paperiin lihapalan ja toiseen silakoita. Näinä sai tuo merkilinen vieras käteensä ja lähti ovesta pihalle, enempiä viipymättä.

Tietenkin riensin nenä akkunaan, nähdäkseni minne „Maija“ hävisi. Siinä se rappusten edessä tuhrasi vähän aikaa pussinsa ja kelkkansa kanssa, kävi sitten kelkannuoraan kiinni ja lähti tuupertamaan Pummille päin.

— Äiti, kuka se oli? —

— Etkö sinä nyt tunne Pikku-Maijaa! —

Pikku-Maija asui missä kulloninkin pitäjän rajamaillla. Toisinaan hän sai sijansa Vastamaen pirtin nurkassa, mutta enimmäit yönsä hän kait tuli viettäneeksi näitten korpi-kul-

makuntien saunanpenkeillä. Kiertolaisen elämää oli Maijan vaellus alusta loppuun. — Kiertolaisena hän lie nähnyt ensimmäisen aamunsakin valkenevan.

Muuraimia etsiessään, luudan- ja vispiänvarpuja haeskellessaan osui Maija Sasin kaskkeen. Kaskessa, Vastamaen ja Myllymäen välisen jalkapolun vieressä, on tasainen, kaunis kallionpinta näkyvässä. Siinä Maija istuu ja varpujansa lajittelle. Notkossa lirtsee kirkas lähteen silmä. Siitä Maija juo, milloin ei ole nälkä, ja tekee luutiansa. Tässä kallioilla on Maijan niin hyvä olla. Ei ole kenenkään tiellä, ei kukaan arähdä, ei kukaan kirjoa.

Maija palaa usein kalliolleensa. Sen ympärillä hän kuppehti myöhään yöhön, tapaapa toisinaan kesän aamuauritko hänet kallioliansa luutakimpun päälle nukahataneenakin. Pikku-Maijan pienen rinnan täyttää hänen tässä kalliollla istuessaan koidin ja rauhan kaipuu. Yhä useammin, yhä voimakkaampana se uudistuu.

Kalliolleensa Maija taaskin saapur. Hänellä on eväspussi selässä ja kirves olkapäällä. Nyt alkaa Sasin kaskessa kuulua hakkuun tirskinää. Tikan kanssa kilpaa takoo Maija kirveellänsä. Hän saa kyllä puuta poikki, mutta tavaton on työ raahata niitä kalliolle. Jo sai Maija neljä puuta. Niistä tuli pirtin alushirret. Kalliota vasten ne Maija asetti ja kävi uutta hirttä hakemassa. Teki salvat rangan päähän, toi korvesta puitten väliin sammalia. Näin nousevat Maijan pirtin seinät. Katoksi kiskoo Maija tuotia, ja uunin hän laittaa kasken kivistä. Mutta katon päälle nousee savu, ei se kiuksaasta silmiin pistä.

Viikkokausia viipyi Maija Sasin kasken kalliollla, pirttinsä rakennustoivissa. Ei hänestä tiedetty, missä oli. Eikä kysytykään. Kun joku imminen sattui lopulta kulkemaan kasken poikki, oli Maijan pirtti jo miltei valmis. Sen oli Maija itse tehnyt, ei kukaan muu ollut siihen korttakaan tuonut. Luoja vain oli laittanut permannon kovasta kallioista. Sitä ei Maijakaan muuttanut, mitäpä niitä Luojan töitä parsimaan.

Kierroksiltaan palaa Maija. Pirtillensä hän menee ja laittaa tulen uuninnsa. Pian jämpejää kivinen muuri ja Maijan on niin turvallinen olla omassa pirtissäänsä täällä Sasin kaskessa, virstojen päässä naapureista. Hän nostaa vaateensa kuivumaan, asettaa jalkineensa uunin kiville ja rupeaa uunin edessä ilalliselle. Pian on Maija syönyt, ja riutua alkaa uunin hillios. Maija asettuu vuoteellensa nukkumaan, mutta samassa väliähtää pienessä akkunassa kirkas tuli. Maija pelästyy ja hypähtää kalliolattialleensa. Joko tännekin tukeutuu vieraita ihmisiä, eikä täälläkään saa rauhaa, onko *täälläkin* jonkun tiellä? Hän menee akkunaan ja koettaa tirkistää sen ainoasta lämmenten kokoisesta ruudusta pimeään kaskkeen. Mutta samassa tärähtää kallo jalkojen alla. Tavattomalla voimalla vastaa siihen korven katku, ja Maija kuulee, miten suuret puut ryskyvät äkillisen luonnonvoiman yllättäminä. — Ukkonen — hymähtää Maija, ja käy rau-

hoituneena vuoteellensa nukkumaan. — Rajuilma raivoaa, mutta ei Maija siitä välitä. Mitäpä Maija Jumalasta, kun saa rauhan ihmisiltä.

Pitäjän rajamalla vieteään häitä. Ylöjärven kirkkoherra Héman on avioparia vihkimässä. Vieraitten kesken kerrotaan Pikku-Maijasta ja hänen pirtistänsä. Kirkkoherra haluaa nähdä tuon harvinaisen talon ja sen rakentajan. Oppaan ohjaamana hän saapuu Maijan pirtille. Pelästyy Maijan ensiin, kun vieras kynnyksen eteen astuu, mutta tulija on ystävällinen, ja pian Maija rauhoittuu.

— Itsekö olette tämän tehnyt?

— Itse.

— Muurinkin?

— Niin.

— Eikö tuo kallio ole kylmä lattiaksi?

— Kyllä se auttaa.

— Kuulkaapas, — sanoo vieras lähtessään, — laittakaa nyt tämän *oman pirttine* seinin vielä paperit. Tupanne tulee paljon lämpöisemmäksi ja hauskemman näköiseksi. Kyllä te osatte paperit laittaa, kun olette osannut pirtinkin tehdä. Tässä on teille rahaa, että saatte paperit ostaa.

Oikein tuli Maijan mieli hyväksi, kun hän yksin istui paperoidussa pirtistänsä. Ei koko kulmakunnalla ole mulla

paperia huoneen seinissä. Ei malta Maija lähteä pitkille kylämatkoillekaan apua anomaan. Itse tekee luuta ja kaitinleikomattoja, jotka saattaa naapuriiin, Tampereelle vieäväksi, kun omiaanakin myymään menevät.

— On se kirkkoherra sentään hyvä ihminen. Ei paperi maksanut puoltakaan siitä, mitä minulle rahaa antoi. Jäi vielä monta markkaa, joilla saan ostaa itselleni sokeria ja kahvia. On se sentään hyvä ihminen. On se!

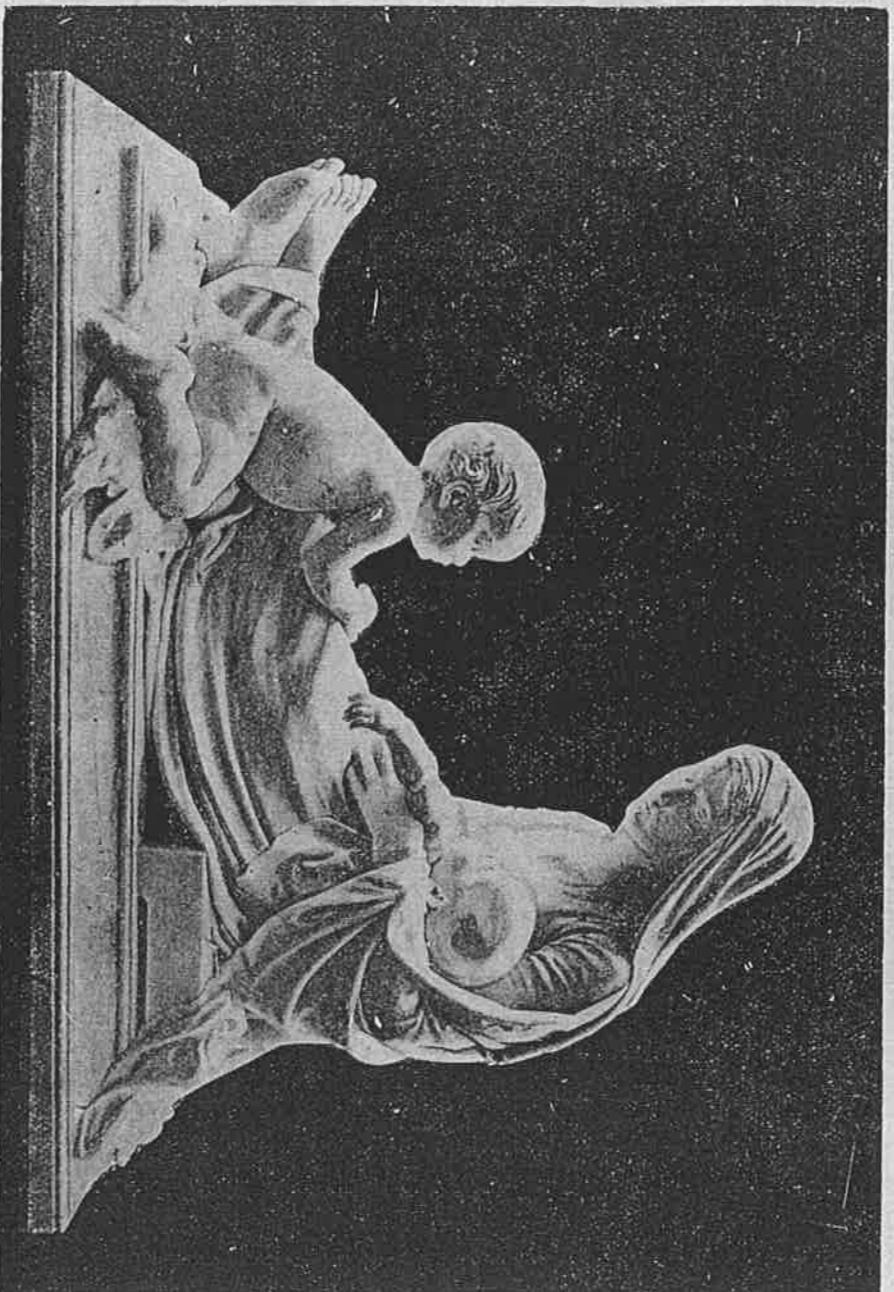
Kasken reunassa, noron partaalla, taittelee Maija luudak-

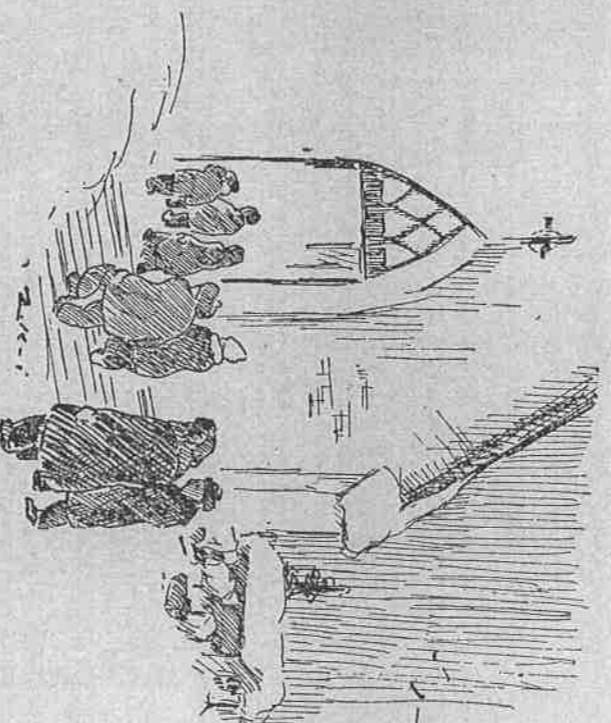
sia. — Herra Jumala! — Herra Jumala! — Minun pirttini, *minun oma pirttini palaa!* —

Lähtessä jäi Maijalta tuli uuniin. Kuivista kuusipuista lensi kipinä *seinäpaperiin*, ja nopeasti oli kaikki mennytä.

Yhden pirtin jaksoi Pikku-Maija tehdä itsellensä. Ei jaksanut toista. Kiertolaisen elämä alkoi uudestaan. Vieraan saunan savu pisti kitkeränä silmiin. Koirat kävivät kimpun kartaanolla. Ihmiset ärähtivät ovissa. — Korvessa koh-tasi armonon Jumala.

Joskus meni Pikku-Maija vieläkin Sasin kasken kalliolensa. Hän näki permannollansa vain harmaata tuhkaa ja mustia kekäleitä. Pois lähti Maija raunioilta — lähti, eikä enää palannut.

JOLUAAAMU.

Huomenhämärässä huokuu hongikko;
joulu, juhla jalo joutui jo.

Kirkkoon kilvan kiiruhtapi kansa,
saapuu saloiltansa
hartahana Herran huoneeseen,
saamaan siunausta sydämeen.

Kirkonkellot kutsuvina kumojaa,
valot kauas hohtaa, kirkkaaks kaikki saa,
wyöryy virsi, urut riemuin pauhaa,
jakaa joulurauhaa
surun syövyttämään sydämeen,
elinvoimaks syntiin eksyneen.

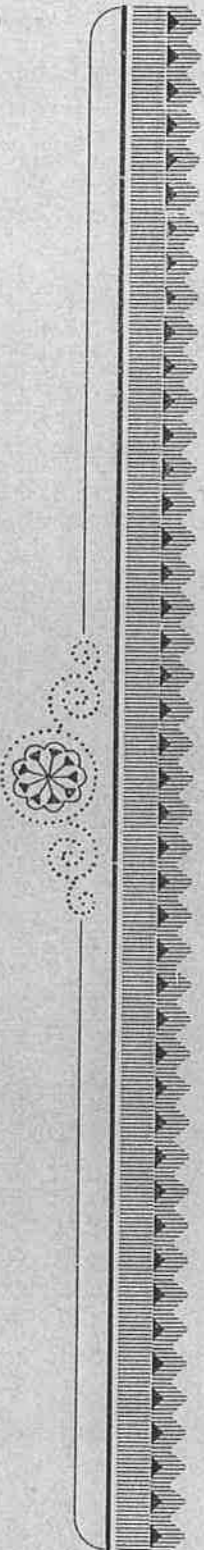
Miksi murheellisna matkalainen maan
heikkouttaan huokaa, huono, huolissaan?
Seimen Sankarihan syntyi sulle,
tuomaan tuomitulle

armoviestin suuren, ihanan,
joka kaikuu kautta maailman.

Sydänsuruihinsa synkkiin sortunut,
lapsuususkostansa luopuin langennut
katsoo katuvana Kuningasta,
Luoja laupiasta:
Hälttä huojennuksen huoliin saa,
siteet synnin yltään kirpoaa.

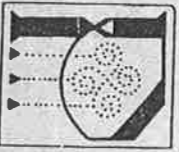
Virsi pyhä valtavaksi voimistuu,
kiitoslaulu korkeuksiin kohoutuu.
Hartautta huokuu huomenkoitto.
Valkouden on voitto,
voitto valkeuden ja auringon!
Sairas sielu rauhan saanut on.

M. M. MYLLYHARJU.

KATSAUS HÄMEENKYRÖN PYHÄKOULUN KEHITYKSEEN

KIRJOITTANUI ERKKI E. HANKKALA.

yhäkoulu, joka toistasata vuotta sitten sai alkunsa Englannissa, on kohtapuoleen ollut sata vuotta meidänkin maassamme toiminnassa. Pyhäkouluun varsinaisena syntymähetkenä Suomessa pidetään 15.4.1832, jolloin Nurmijärven kappalainen J. F. Bergh aloitti ensimmäisen pyhäkouluun. On kiintoisaa koettaa selvittää, miten Hämeenkyrössä pyhäkoulu on syntynyt ja kehitynyt.

Täällä, kuten muuallakin maassamme, on kirkko koettanut huolehtia jäsentensä kasvattamisesta Jumalan pelkoon ja periaatteittensa mukaisesti opettaa ne lukutaitoisiksi jolapsesta alkaen. Vanhemmat ovat lähinnä velvoitetut tässä suhteessa lapsistaan huolehtimaan, ja missä he ovat olleet siihen kykenemättömät, on koetettu saada siellä täällä löytyviä parempilukuisia henkilöitä opettajiksi. Rovastintarkastuksessa 1836 todetaan, että kylissä löytyy lukeneita henkilöitä, joita on tällain käytetty, ja papit ovat kutsuneet luokkensa jäykkäoppisia sunnunta-iltapäivisin. Mitään pyhäkoulu toimintaa ei kuitenkaan ollut vielä järjestetty, vielä vähemmän mitään muutakaan koulua.

Pyhäkouluun luojana Hämeenkyrössä voidaan pitää roovasti *Yrjö Jaakko Forsmania*, joka v. 1845 astui kirkkoherran virkaan täällä. Hän näkyi erittäin tarmokkaasti ryhtyneen toimiin lukutaidon kehittämiseksi sekä emä- että kappeliseurakunnassa. On säilynyt n.m. eräs kuulutus, jossa hän ilmoittaa kahden-vuotisen virantoinittuksensa aikana täällä tulleensa huomaamaan, että auttuuden opin tieto on monilla kovin heikko, ja että jokaisessa lukulahkossa löytyy nuoria ja vanhempia, jotka eivät edes osaa tavata, vielä vähemmän lukea sisältä. Saadakseen tässä korjausta aikaan hän ilmoittaa asettavansa kyäkouluja, joihin joku paikkakunnann lukutaitoinen Jumala pelkäävä mies tai nainen palkataan opettajaksi. Ne kestäisivät syksystä kevääseen. Mutta suvivaikana pidettäisiin kylissä ainoastaan sunnuntai kouluja, joita sopisi heti panna toimeen. Tämä sunnuntai koulu oli suunniteltu sellaiseksi, että kylän koulumestari useampien muiden kellovillisten kirjan lukijain kanssa pari kolme tuntia puolipäi-

vän jälkeen opettaisi huonoja kirjan luvussa ensin tavaamaan ja sitten puhtaasti sisältä lukemaan. Kirkon kuudennusmiesten tuli olla näissä saapuville ja katsoa, että huonoluokuiset tulivat niihin, nuhdella huolimattomia, ja jos ei seauta, ilmoittaa kirkkoherralle. Heidän siis tuli koulumestarin kanssa valvoa, "että kaikki kävi siististi", puhtaasti ja hyvässä järjestyksessä. Kuten näkyi, oli tämä pyhäkoulu siis kokonaan oleva luvunalkeliden oppimiseksi, kuten nuokyläkoulutkin.

Tämä tapahtui siis kesällä 1847, ja seuraavana vuonna pidetyssä rovastintarkouksessa mainitaankin edellä sanottuja kyäkouluja edellisenä kesänä muutamiin paikkoihin asetetun. Kyäkoulu ei vaitado kuitenkaan aluksi ainakaan ottaa menestyksen, kuten Forsman valittaa pitäjän historiansaan, mutta kymmenen vuotta myöhemmin kylillä rovastintarkastuskertomuksessa mainitaan useita lasten opetuksen osallistuneita henkilöitä olleen.

Pyhäkoulu pääsi ainakin kirkolla pian alkuun, kuten Forsman itse mainitsee siitä kirkossa pidetyin. Opettajana oli siinä kaiken todennäköisyyden mukaan alusta alkaen torppari *Juho Heikinp. Kylmäoja* Uskelan kylästä, (kuoli 22.5.1866). Rovastintarkastuksessa 1848 hänestä erittäin mainitaan, että hän oli silloin jo 25 vuoden ajan harjoittanut lasten opetusta taitavasti, säännöllisesti ja vaivojaan säästämättä ja ainakin v. 1857 mainitaan hänet pyhäkouluun pitäjänä kirkossa. Hänen poikansa Juhana piti sittemmin myös kirkossa pyhäkoulu.

Miten pyhäkoulu kyäkunnissa pääsivät alkuun, ei varmaan tiedetä. Eräässä kuulutuksessa Forsman valittaa, että määrättyt sunnuntai koulu useimmissa lahkokunnissa paikoittain on laiskasti tai ei ollenkaan pidetty. Ankarat nuhteet annetaan lasten vanhemmille ja kuudennusmiehille ja kehoitetaan asiassa tekemään parannus, ettei pakkoa tarvitsisi käyttää. Kuitenkin mainitaan v. 1857 pyhäkouluja olleen seuraavissa kylissä: Turkkilassa Juhana Juhana p. Kylmäojan ja Lavajärvellä Jeremias Matinpojan ollessa opettajana. Lukkari on auttanut pyhäkoulussa kirkossa.

kossa,
kua I
"Nämi:
siis Vi
Py
opetta.
nötä
kouluj
Ku
ja luki
dostan
opettel
tauden
tarkast
vosen
joka I
opettaj
temmä
Per
Karoli
vuotiaz
pari K
hartauc
kyrön
lan py
siitä s
tuntia

Miina Mattila.

Vuonna 1859 21.5. lähettä Forsman "lähetystä" Viljakkahetyskirjeen "Viljakkalan seurakunnalle. Tässä hyvin ankarassa naisessa kuulutuksessa m. m. määrätään, että vaikkei sunnuntaikouluja ole ennen kappelliseurakunnassa pidetty, niin pitää niitä nyt tästä lähtien pidettämän joka sunnuntai kirjossa, johon läheisten lasten tulee saapua kirjan lukua harjoittamaan, kappelin papin ja lukkarin johdolla. "Nämä koulut eivät pyydä teidän hyväkappojanne". Näin siis Viljakkalassakin pannaan pyhäkoulu toimeen.

Pyhäkoulun kehityksestä Hämeenkyrössä enempiä kuin opettajistakaan ei seuraavina vuosikymmeninä ole merkintöitä olemassa. Vuonna 1874 mainitaan, että sunnuntaikouluja oli lukulahkokunnissa, muttei yhtään kiertokouluja. Kun sittemmin kierto- ja kansakouluja aletaan perustaa ja lukutaito sen kautta paranee, ruvetaan pyhäkoulutkin muodostamaan sellaisiksi, etteivät ne olisi yksinomaan lukemisen opettelemis- tai läskykouluja, vaan sen ohessa myöskin harjoittelu- ja lausuuksia. Piispantarkastuksessa 12.6.1892 tarkastaja lausuu sen suuntaisen kehityksen. J. H. Ilvosen tultua kirkkoherraksi koetettiin mikäli mahdollista saada joka lukulahkoon pyhäkoulu. Voisi nimeltä mainita monta opettajaa. Työdyimme nyt vain mainitsemaan muutaman pitemmän ajan pyhäkoulutyössä olleen.

Penttimään opettajana oli 18 vuoden ajan torppan emäntä *Karoliina Vilhelmiina Mattila*, joka kuoli tänä vuonna 82 vuotiaana. Hän oli saanut kehoituksen tähän työhön torppari *Kalle Jaakkolalta*, joka Pinsiössä yli 30 vuotta suurella hartaudella piti pyhäkoulua ja jonka koulussa moni Hämeenkyrön lapsikin kävi. Jaakkolan tapaan kuului Miina Mattilan pyhäkouluun: virtten veisu, tekstin lukeminen ja kysely siitä sekä katkismus- ja historiajäksyt. Tähän pari kolme tuntia kestävään pyhäkouluun saapui runsaasti paikkakunta-

Juho Leppänen.

laisiakin, ollen se siis hartaustilaisuus kodissa, missä vuoron perään koulu pidettiin. Paikkakuntalaiset lahjoittivat opettajalleen tunnustukseksi Uuden Testamentin selitysteoksen. Samaan tapaan muutkin kouluja pitivät. Kaipion puolella oli useina vuosina pyhäkoulunopettajana torppan emäntä *Karoliina Koivisto*, joka kuoli v. 1911. Mainitsemme vielä nykyään elossa olevan, puolivätiin neljätkymmentä vuotta pyhäkoulunopettajana toimineen taloll. *Juho Leppäsen* Lavajärveltä. Hänelle Suomen Pyhäkouluyhdistys antoi tänä syksynä kunniakirjan tunnustukseksi uskollisesta työstä lasten hyväksi.

Tämän ajan pyhäkouluja kävivät papitkin toisinaan tarkastamassa, ja joskus oli opettajia varten kirkolla opastuskokous.

Pyhäkoulumme uusimmista vaihteista mainittakoon vain lyhyesti, että opettajien kasvattamiseen on koitettu panna yhä suurempaa huomiota. Kahdet valmistuskurssit sitä varten on täällä pidetty, ja nykyään on muutenkin useita kouluja käyneitä opettajia. Harjoituskoukkuja on kesäisin säännöllisesti. Joka puolella pitää on kouluja, puoliväliin kolmattakymmentä ja opettajia n. 60. Pyhäkoulut ovat nykyään melkein yksinomaan lasten jumalanpalveluksia ilman läksyjä, mikä onkin luonnollista tänä monien koulujen aikana.

On innostavaa tietää, että kesäisinä sunnuntaina — muutama koulu on toiminnassa kyllä talvellaikin — monisataluukainen laspjojoukko pitäämmme kyläkunnissa kokoontuu jumalanpalvelukseen. Se on se nuori sotaväki, "joka nousee Herran eteen pyhässä kaunistuksessa kuin kaste helmasta aamuruusun". (Ps. 110, 3). Pyhäkoulu, joka maapallon päällä sulkee piiriinsä n. 30 miljoonaa nuorta, on meilläkin säilyttämisen ja kehittämisen arvoinen.

HÄMEENKYRÖN SANOMAT

PIRTEASTI TOIMITETTU UUTIS- JA ILMOITUSLEHTI

ILMESTYY KERRAN VIIKOSSA

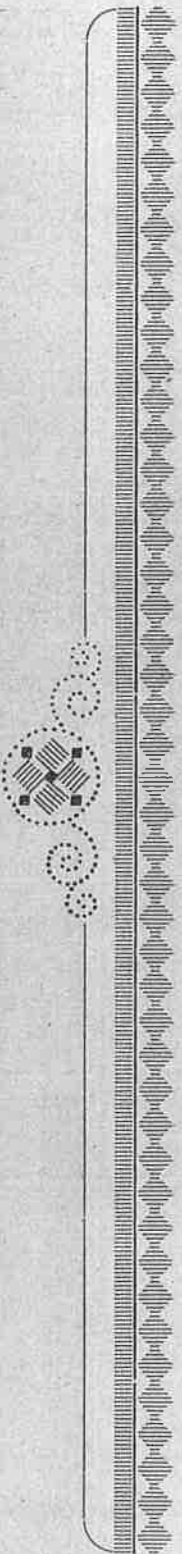
TILAUSHINTA KOKO VUO. HÄMEENKYRÖN SANOMAT
DELTA VAIN 25 MARKKAA JOKA KODIN PÖYDÄLLE

ei var-
aa, että
paikoit-
nuhteet
kehoi-
si käyt-
en seu-
ojan ja
Luk-

taava-
ennus-
onolu-
s ei se-
mesta-
asi ja
äkoulu
n nuo-
vuonna
nottuja
setun-
aa me-
assaan,
kastus-
allistu-

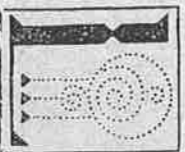
n Fors-
ana oli
n torp-
5.1866).

an, että
in ope-
i ja ai-
irkossa.
i pyhä-

LAHDENPERÄN PANKKIIRI

KIRJOITTANUT JALMARI HELO.

ahdenperän kylään on H:n pitäjän kirkolta vain noin viittisen kilometriä, mutta tästä lyhyestä matkasta huolimatta teki tämä kyläkunta vielä joku aika sitten täydellisen korpikylän vaikutuksen. Talot, jotka ovat entisiä virkatalon torppia, ovat nähin asi säilyttäneet satavuotuisen rakennustyylinsä, sillä niitä ei ole paljonkaan kohenneltu mispolviin. Taloudellinen asema on kaikilla ollut vähän samanlainen. Ei kukaan ole päässyt sanottavammin rikasumaan, jos nyt ei vallan ruikköyhäksikään ole tullut. Tämä samanlainen taloudellinen asemako lienee sitten vienynt siihen, että he kaikkiin vielä päällisiksi ajattelivat maailman menoista ja yleisistä asioista hieman samalla tavalla.

Kyläkunta toimii aivan itsenäisesti, he eivät tarvitse keneltäkään apua eikä neuvoa, ja tuskinpa Lahdenperän kyläläiset olisivat kenenkään vieraan opastuksiin uskoneetkaan. Näin ainakin kirkonkyläläiset arvelivat, kun nämä asiat puheeksi tulivat, ja joku harras valistuksensiemelten kylväijä olisi tahoton valmistaa hyökkäyretkeä Lahdenperään.

Tästä kyläkunnan itsenäisyyspyrkimyksesä, taikka oikeamminkin siitä vakiintuneesta katsantokannasta, johon pitkäaikainen kyläkunnan omillaan toimeen tuleminen oli asujametakasvattanut, olkoon seuraava kuvaus viittomassa lukiijalle tietä tämän syrjäkylän elämää.

Ville Mäkelä oli vanhippoika, tuossa kuudenkymmenen tienolla. Pääsuuri kuin pyöristetyn veistintukin pää. Kasvot tyyppiset ja kuiivan kaleat, pienet ruskeat silmät ovat aikojen tuiskut painaneet syvälle päähän, josta ne tuikkivat kuin juuri auneet kissanpoikasen silmät. Tukka oli nuoruudessa ollut musta, vanhuus oli sen kuitenkin värjännyt mustanharmaaksi, mutta komean pörröisenä se vieläkin komeili niskaan asti, missä se äkkiä katkesi, muistuttaen hautovan kanan takarustintkia. Tämän komean pääkuunnun sisään hukkuivat korvatkin, niin ettei jäänyt kasvojen jyvän väkävää, rehelliä piirrettä muistuttamaan muu kuin komeantekoinen nenä sekä leveähkö suu. Lyhyeksi keritty parta ja silmähippiät kuuluivat kuin itsestään kasvojen luontaisiin kaunistuksiin. Lapsuudesta asi vaiwannut kuurous loi vielä oman vissin leimansa rehellisyydestään kuuluvan Lahdenperän pankkiiriin.

Rippikoulun senatkaisen välttämättömän kansalaisopinon, oli Ville päättänyt, joskin heikoilla tiedoilla, ja vanhuudessa nämäkin tiedot olivat yhä kuluneemmiksi käyneet. Niinpä luku kinkerit olivat Villille kauhistuksen paikkoja, ja suntio-vainaja sanoi, ettei ollut väliä, kuinka päin Villille virsikirjaa näytti. Mutta kaikki ankarammatkin nuhdesarnat hän oli

tottunut vastaanottamaan maitillisesti, ja nöyränä hän tunnusti, että kylä hänessäkin syytä oli. Uskollisesti hän kumminkin joka vuosi kävi lukukinkereillä, samoin pari kettaa rippikirkossakin. Näillä elämänkoulutuksilla ja elämänavakamuksilla kulki Villen elämä päivästä päivään, vuodesta vuoteen.

Töllin setämies kun oli, täytyi hänen tehdä työtä kotona ja kylässä. Vähitellen kuitenkin alkoivat koitetyöt jäädä, kun ansiotyöt olivat mukavampia sentähden, että niistä sai rahaa. Päiväpalkat eivät kyläkään sen maailman aikaan olleet korkeat. Tavallinen päiväpalkka Villelläkin oli, kun sitä kyselen maksettiin 50 penniä, mutta jos ilman kysymättä toi tuon viisikymmentä penniä kouraan, niin silloin sai äreän röhähdyksen: "Ei tee pisaa!" Empimättä sai työnteettäjä luopua 75 pennistään, ja sen vaikutti se, että palkan suuruuatta olisi ollut kysyttävä. Kuokka, lapio, kirves ja saha, ne olivat ne työkalut, joita Ville osasi käyttää. Rämneiden avaaminen viljelykselle oli mieluista työtä Mäkelän sedälle. Kuokka kävi luontevasti, kun turve irtaantui ja kääntyi syrjälleen. Tottuneesti kävi lapion pistokin ojankeivuussa. Kymmeniä tynnyrinaloja maata Mäkelän setä avasi viljelykselle Lahdenperällä. Tuhanasia syltä oli hän hakannut halkoja talvisin omille kyläläisille sekä virkatalolle, ja enemmän kuin kukaan muu koko H:n pitäjässä oli Ville syksyisin hakannut kempuralla riisiä ja näin ottanut ojista irti lukematomia tynnyreitä viljaa. Työssä ja raadannassa oli Mäkelän Villen elämä kulunut, eikä siinä ollut tapahtunut paljon poikkeuksia.

Kerran sanoi Mäkelän nuori emäntä huomanneensa, että Villellä olisi ollut naimapuuhia, sillä eräänä syysiltana oli setä kiivennyt piika Tiinan luhtiin, nyplistänyt Tiinaa korvasta ja sanonut: "Koskahan tuohonkin korvaan renku pannaan?" Mutta vetenä se puuhailu meni, vaikka ei Tiina sitä olisi niin vastaankaan pannut. Toisen kerran Keskeisen Juhavainaa oli Villen toimittanut Salmeluksen Tiitan mieheksi, kun tiesi, että Tilla saa Salmeluksen torpan, mutta tätä hommaa setä kovasti vastusti sanoen: "Salmeluksessa on traktat huonot, tranat kelvottomia ja kirveen navat kuluneita." Sen enemppä ei Villen sanota nähin asioihin seonneen.

Säästäväisyydellä ja tarkkuudella kokosi Ville pientä pääomaa. Viisikymmenpennisistä karttui satoja markkoja ja niistä taasen tuhansia. Hän oli niin tarkka asioissaan, ettei pannut pennikään turhuuteen. Nuoruudessa laitetut verkavaatteet olivat juhlapukuna, jolla käytiin kirkossa ja lukukinkereillä. Puku olikin niin hyvin säilynyt, että prässäykset housunlahkeissa vielä vuosikymmenien päästä näkyivät. Mutta eihän se mikään ihme ollut, sillä jos kukaan osasi

tarkkuudella pitää huolta juhlapuvustaan, niin kyllä se oli Mäkelän Ville. Heti, kun päästiin kotiin kirkosta tai luku-sijoilta, se juhlapuku vietiin vaatepuodin naulaan ja päälle vedettiin se joka-aikainen hurstipuku, jolla kehtasi käydä käsiksi työhön minin vaan. Samanlaisia säästäväisyyttä osoitti Ville ruokataloudessaan. Silloin, kun joutui kotosalla olemaan, ei hän tarvinnut erinomaisia kokkeja eikä hienoja ruokaserviisejä syömään ruvetessaan. Sanko, johon oli sotkettu naurishautaa, vedettiin sängyn alta, ja leipä taifettiin vartaasta, silloin oli ruokapöytä valmis.

Talaisyella elämällä sitä varallisuutta karttui, ja kun kyläläiset tiesivät Mäkelän sedän rikkaaksi, kävivät he pyytämässä häneltä lainaksi rahoja. Jos joltakulta kuoli hevonen tai lehmä, niin Villeltä sitä mentiin lainaamaan, että saatiin ostaa uusi. Käskettiin setä vaan nurkan taakse ja puhuttiin hänelle asia. Uskoen kaikki ihmiset yhtä rehellisiksi kuin itsekin oli antoi hän aina pyytäjälle hänen haluamansa summan. Ei siinä tarvittu velkakirjoja eikä todistajia, uskottiin vain ottajan rehellisyyteen. Tavallisesti lupasi lainaaja maksaa hyvät korot, joita sitten tuskin koskaan maksoi. Kerrotaan sentään, että jotkut olisivat hänelle antaneet jonkun markan, ja että sedän olisi ollut tästä mieli hyvä, kun sai ihan ilmanseksi rahaa.

Tästä lainausliikkeen harjoittamisesta ruvettiin häntä sanomaan Lahdenperän pankkiiriksi, vaikka sitten takanapäin haukuttiinkin „Tilmin Viltuksi“. Rikkaana Ville piti itseään, sen huomasi kylläkin välisiä hänen puheistaan, kun hän sattui sahdissa olemaan.

Lopputullos kuitenkin oli se, että kun tämä rehellisydestään ja ahkeruudestaan kuulu Lahdenperän pankkiiri kuoli, ei häneltä mitään perinnöitä jäänyt. Ainoatakaan todistajaa ei ollut, joka olisi voinut sanoa, missä oli lainattuna Mäkelän Villen rahat. Ja vaikka kuinka olisi naapureita ja kylänmiehiä kirsteltty, ei ainoakaan omistanut, että olisi sedältä penniäkään saanut.

Näin hukkuivat työllä ja säästäväisyydellä kootut rahat, ja jälkimaailmalle ei jäänyt Mäkelän Viljestä muuta muistoa kuin hänen surullinen, mutta opettava elämäkertansa, joka muistuttaa, että työllä ja säästäväisyydellä kootut rahat täytyy viedä parempaan talteen.

Lahdenperän kylä elää vieläkin samalla tavalla, on vaan muuttunut siinä, ettei siellä ole enää niitä miehiä, jotka elämänsä ovat saaneet raataa, vieläpä kiusatakin ruumisstaan, mutta joiden työn tulokset muut ovat saaneet hyödykseen. Sielläkin elää nyt uusi polvi, joka osaa vaatia vallan toisenlaisia elämän-ehtoja kuin Mäkelän Ville-vainaa.

LAPSUUSVUOSIENI JOULUMUISTELMIA

Kirjoittanut *ELSA PENTTI*.

oin 25 vuotta takaperin vietetyt joulut heräivät muistossani jo joulun edellä aivan kuin jonakin kaipuuna.

Ensimmäkin ne pitkät, raittoiset iltapuheet, jolloin miehet koettiin saada tehdyiksi määrätyn summan puutöitä puhdetöinä ja naiset taas määrätty lankavyhdyt kehätyksi, että pääsisivät joulukirkkoon.

Kyllä oli hauskaa meistä lapsistakin, kun iltaisim rukit surisivat ja lastut lentelivät tukkilla ja höyläpenkillä siinä yhteisen ison kattolampun ääressä. Siinä sitä sitten jueltiin ja kertoeltiin kaikenlaisia taruja ja tapahumia ja yllisteltiin entisajan saavutuksia, miten se tai se henkilö oli tehnyt niin ja niin paljon jouluksi.

Posti-iltoina oli myös sanomalehden lukeminen, minkä suoritti tavallisesti isä, ja niin, että sen kuulivat kaikki huoneessa olijat, vallankin jos jotakin erikoisempaa oli uutisissa.

Silloin saatiin posti vain kolmasti viikossa, ja muistampa, ettei sanomalehtikään ilmestynyt muita kuin kolmidäviäisiä. Pitäjälehiti vain kahdesti kuussa, ja silloinkin hyvin pienenä. — Lauantai oli kuitenkin polkkeus. Silloin jo aamupuhutteella miehet siivosivat kaikki työnsä ja työkalunsa sekä tarveaineensa määrättyihin paikkoihinsa, joten naisillakin oli helpompi saada pirtti pyhäkuntoon.

Muistan juuri erikoisesti senaikuisesta paikkojen pesusta, miten raittiin tuoksun teki pirttiin se, kun tuoreilla kuusen oksilla hangattiin kaikki penkit tuolit ja vieläpä kynnyksetkin ja pöydän jalat. — Iltapuhde oli hiljainen, saunasta tuhtua isä luki virsikirjasta iltarukouksen ja laulettiin yhdessä iltavirsi.

Erikoisempi kumminkin oli jouluaatto. Silloin noustiin varhain ylös kaikkiin sekä miehiet, vieläpä lapsetkin.

Taikinat soitettiin ensimmäiseksi, ja miehet siljävään tyhjensivät pirtistä kaiken, mikä vain suinkin oli liikaa. Naiset pitivät lopusta huolen. Kaikki silloin perinpoihin siivottiin ja kiilloitettiin, muurittikin valkaistiin.

Miehet lähtivät sitten aikaisin jouluheiniä hakemaan, ja kun he siellä jo hämärissä palaasivat olivat naisetkin jo joululeivoksensa saaneet jäähtymään, sinkut ja laattikat vain uunissa kirsivät.

Päivällisten jälestä eivät sitten miehet enää menneekään varsinasiin töihin, yhtä ja toista vain siivoliivat ja kokoilivat ulkosalla suojiin ja pudistelivat joulupahnat ja toivat pirttiin lyhteet.

Sitten seurasi saunassa käynti, minne näin jouluattona mentiin ennen illallista, miehet ensimmä, naisten valmistuksessa kuntoon joulupöytä, johon koettiin saada kaikki mahdollisimmat herkut, pitäen tässäkin suhteessa mielessä: „aatto juhlaa jalompi“.

Miesten tultua saunasta oli naisten ja lasten vuoro, millä aika miehet laittoivat oljet lattiaan aikaen perällä kasittain, joten suorista oljista tuli sievä olkimatto, peittäen koko lattian, patti pesän ja oven edusta jätettiin paljaaksi.

Kun me siis tulimme saunasta, oli joulu tuotu sisälle, ja äiti lisäsi sen tunnelmaa tuoden valkean liinan ja sahtikannun pöytään.

Vaikka joulukuusi nyt seisoiakin lattialla kynttilöineen ja kaikenlaisine ripustuksineen, ei se näyttänyt nuovan oikeata joulutunnelmaa, vaikka tosin jo viikkoja, jopa kuukausiakin aikaisemmin oli kerätty kaikki koreat paperit tallelle ja niistä sitten perunaliisterin avulla laitettu vitjoja eli helmia, milksi niitä kutsuttiin, ja vaikka omenista kauniimmat oli talletettu kuusta varten, vieläpä äidin avulla leivottu siihen kaiken näköiset ukot ja akat, porsaat ja rinkejit sekä uhrattu

joulustoksia tehdessä "kaupanpäällisiksi" saadut konvehdit.

Se meistä lapsista vain oli hauskin, kun saatiin joulupahnoilla "soutua" ja "tolleroida", "kukkoa kengittää" sekä muita leikkejä leikkiä, joita ei kovalla lattialla käynyt leikkiäminen. Ja kun isä vielä tavallisesti oli parhaana joulukokossa, tuntui se niin hauskalta ja aivan kuin juhlaan kuuluvalla.

Mutta aikansa ja rajansa oli silloinkin, milloin nämä leikit aloitettiin. Ei niille pahnoille vaan niin suorapäättä saatu oikeista.

Ensinnä, kun illallinen oli syöty ja naisetkin kerkisivät mukana, laulettiin jouluvirsiä ja -lauluja sekä luettiin lyhyempi joulusaarna ymmä kaikennäköisiä kertomuksia ja runoja joululehdistä.

Näin kun ilta oli jo myöhälle kulunut, tuli sitten se paljon puhuttu ja kauan odotettu joulupukki jakamaan lahjojansa, ja sitten alkoi pakettien aukominen ja lahjojen katsominen.

Sitten seurasi teen juonti, jonka äiti toi pöytään parhaiden leivostensa kera ja joka juotiin joulukynttilöiden palaessa.

Kyllä kuusi oli silloin kauneimmillaan ja juhla korkeimmillaan meistä lapsista ja ehkäpä aikuisistakin. Silloin vastane pahnatkin, koristetuin kuusin ja palavin kynttilöin, loivat yhdessä täydellisen joulutunnelman. — Kaikkien silmätkin minusta silloin loisivat kirkkaammoin kuin muulloin.

Kun teen juonti oli ohi ja kynttilät sammutettu, saimme me vähän soutua pahnolla, vanhempien sillä alkaa keskustellessa kirkkoon menosta, miten ja kutka sinne menevät. Me lapset kyllä muistimme, kenen vuoro meidän kesken oli. Kun tasita oli päätetty, laulettiin iltavirsi, ja isä luuki ilta-rukouksen, menneen siten nukkumaan ja toivoituaen hauskaa joulua, johon kaikki vastasivat samoin sanoin.

Jouluaamuna nousiin taas varhain ylös, jäkauten kukkin hommiinsa, toisten lähtessä joulukirkkoon. Me lapset pidimme huolta siitä, että kuusen kynttilät paloivat silloin, kun kirkkovaäki oli matkalla. Kyllä me myös muistimme kirkkomatkalla katsella, missä kynttilät loisivat ja missä kuusi kauneimmalta hohi. Toisissa palkoin oli taas sytytty parittain kynttilöitä joka akkunalle, ja meistä tuntui niinkuin ei niissä asunnoissa olisi asunut muita kuin vanhempia ihmisiä, kun kuusta ei ollenkaan näkynyt, sillä lapset kuusi ja pahnat kuuluvat meistä yhteen.

Jossakin palkoin, vallankin kirkonkylässä, oli myöskin ulkosalle asetettu erivärisiä lyhtyjä.

Muistan kuin unena erään varhaislapsuusiän kirkkomatkan, jolloin äidin ja minun vuoro oli käydä kirkossa ja Vihtori kuskasi meitä. — Isä oli mukana myöskin, vaan hän oli yksistään "jalolla" ja kipareella.

Oli tuntuva pakkanen ja vähän lunta, mutta jäällä komea keli. Ajoissa lähdettiin matkalle, jota ei hevosia tarvinnut märäksi aiaa, pakkaseen seisoimaan, niinkuin isä sanoi, vaan saatiin hiljalleen hölkötellä, kun oli matkaa kymmenkunta kilometriä.

Heinä ja kiinä oli kirkolle saavuttaissa joka taholla. Luonnollisesti, kun kaikilla oli kello!

Kirkko, joka kohosi komeara, kaksiornisena, kaultaltaan valaistuna kuin suuren suuri lyhty, saapuessamme sen juurille, loi valtavan vaikutuksen, jota vielä lisäsivät kirkon ympärillä törröttävät huarteiset puut, mitkä kimmalleivat kuin kauneimmat kristallit ulos kajastuvassa valossa.

Hevoset laitettiin sitten kiinni kirkkoveräjän pieleen, kivi-sessä aidassa oleviin renkaisiin, jotka olivat meidän (kullakin talolla oli omat renkaansa), ja kun ne oli hyvin peitetty ja heinä-eteen heitetty, mentiin kirkkoon.

Kirkossa sitä vasta oli juhlaillisinta, kun urut soivat ja virret kalahitelvat voimakkaassa kynttilöiden valaistuksessa.

Äiti nosti minut oikein penkille seisomaan, että parem-

min näkisin pappin, hänen ilmestyessään alttarille, ja myös ne kaunnit, moniväriset akkunat, jotka olivat alttaritaulujen yläpuolella. Sitten hän antoi minulle kymmenpennisen käteeni, että saisin pistää "lukkarin kukkeroon", vaan kävikin niin ikävästi, että satuin nukahtamaan siinä edellä. — Kun lukkari sitten tuli ja äidin piti käsketä minua rahaa antamaan, löysi hän minut nukkumasta, ja rahaa ei löytynyt mistään. Eikä äidilläkään sattunut olemaan muuta kolehtirahaa, joten minä en saanutkaan pistää kolehtiin. Se oli ikävä muistio tältä muuten niin hauskalta matkalta.

Paluumatka oli myös erittäin hauska, sillä silloin tuotiin "joulua kotiin".

Isä lähti ensinnä "jalolla" edellä ja Vihtori "Virkkulla" perässä, ja lujaä sitä tuttiin, ja tulta isänsä jalkaset, kun ne vähälumisella tiellä kiivih kirskahtelivat. — Vaan kun oltiin jäällä ja ajettiin erään maakannaksen yli, keikahhti reki kumoon, ja me vierähdimme hyvässä vauhdissa kauas reestä. Äitiä niin harmitti, kun hän sieltä vahvoine turkkeineen kömpi reen luo. Mutta taisipa se Vikipoiikka harmittaa vielä enemmän, sillä paljon palaajia sattui näkemään meidän kuperkeikkamme, ja siinä viipyessämme pääsi sitten meidän edellenne monta hevosta, eikä isää enää näkynytäkään. "Virkkua" hirtui ja tinttasi, kun toisista jäi, niin ettei rekeen meinattu päästä, ja kun sitten vihdoin vällyissä istuttiin, niin oli se kirkasta meno! Monen ohi sitä kiidettiin, ja ikävää oli nähdä, miten muutamat ruoskivat hevosiaan, kiskoan niitä kaiken, mitä irti saivat. Julmurit, jotka eivät tyytyneet siihen, mitä hevoset ilokseen, omasta sisustaan juoksivat!

Vaikka me monta sivuuttimme, emme kumminkaan isää saavutaneet ennenkuin kotona. Hän oli tuonut "joulun" ja oli jo enmättänyt riisua, "paalittaa" ja olkkukkoilla kuivaksi hangata ja loimittaa "jalonsa".

Meidän viipymistämme sitten ihmeteltiin! Mutta kun äiti oli kaikki kertonut, vieläpä senkin, että minulle "nukkumatti" kirkossa tuli, päätin minä, etten enää koskaan rüpeä kirkossa "pappilaan hirsä vetämään", niinkuin äiti minun kertoi tehneen.

Kun sitten oli kirkkokahvit juotu ja aamiainen syöty, alkoi "joulukirkko" kotona. Isä asteli vakavan hartaana pöydän luo, ja ottaen käteensä Lutherin Huone-Postilan ja istuutuen peräpenkille pöydän ta hän alkoi lukea joulusaarvoja, joita siinä ellen väärin muista, oli ainakin viisi oikein pitkää saarnaa: Häpeän tunnusta, että oikein me lapset pelkäsimme siitä pitkää vaitoloaika, mikä silloin seurasi, kun Huone-Postilla käsille otettiin. Vaan menihän sel! Ja kun siinä saarnojen "välissä" vielä juotin päiväkahvitkin, oli meillä tilaisuutta ajatuksiemme purkamiseenkin, jotta taas jaksoisimme jatkaa kuuntelua hiljaisuudessa. Joskus kumminkin innostuttiin tekemään oljista sotmuksia siinä pahnolla istuessa, vaan isäpä kahinan kuultuaan kurkisti silmälasensa yllä, rykäisi kommentavasti, ja siitä kyllä ymmärsimme, ettei sellainen sopinut saarnan aikana.

Vihdoinkin alkoivat laulut, ja innokkaasti niitä laulettiinkin! Ensinnä tutut jouluvirret, ja sitten isä käski meitä vielä laulamaan koulussa oppimamme joululaulut. Silloin oli juhnan vakava ohjelma lopussa, ja me saimme luvan alkaa pahnaleikit, joita riittiikin loppumattoon.

Isä, hymyhuuloin niitä seurattuana, yhyvi mukaan tai oikeastaan niiden johtajaksi, ja monta sellaista tempua hän meille näytti, ettemme saaneet niitä suoritetuksi. Eikä suinkaan voinut sanoa syyksi, ettemme olisi koettaneet. — Ilta-rukous ja iltavirsi päätivät sitten päivän ohjelman.

Tapani oli sitten jo vapaampi päivä. Kirkonmenot toimitettiin kyllä silloinkin, mutta samalla saimme enemmän elää vapaudessa. Kylläisiäkin tuli pahnolle ja Tapania käytiin "ajamassa". — Pikkuvyrhät tulivat sen jälkeen, vieden joulun, joka kyllä vielä oli lähellä, mutta "pahalla puolella".

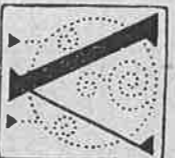
Salu,
vilkko
tehtä
K
esirj
tulev
kuusi
petti
mank
kumä
Ju
känse
syöm
raksi
Is
odote
Se
joka
H
tai ke
ääni
väkeä
Se
kaksi
näkyr
Ti
Mene
poikia
vuosi
suku
Telan
kuin.
Ja
kaupu
piaan
lähetti
Sa
vires

TELANEVA

TYÖTÄ, VOITTOJA JA PETTYMYKSIÄ.
KIRJOITTANUT WERNER MÄKELÄ.

myös ne
lujen ylä-
in käteeni,
i niin lka-
in lukkari
aan, löysi
an. Eikä
aa, joten
rä muisto
in tuotin

ähän-Vanhalan talon nuori Olli-isäntä oli perinyt talonsa useita vuosia sitten kuolleelta isältään. Äitinsä toimi edelleen emäntänä talossa. Oli hiljainen ilahetki marraskuun alkupuolella. Pirtissä istuivat vain isäntä ja Suvitten Salu, mökin mies kylän laidalla, joka näin palvelijain vapavikon aikana isännän apuna hoiteli talon välttämättömmimpiä tehtäviä.

Kun maat olivat vielä sulia, tuli pimeä kuin olisi laskettu esirippu akkunain eteen. Odoteltiin kolmatta. Jo kuulutkin tulevan. Nyt laskettiin kuokka tikalle ja lapion varsi kolahdi kuistiin seinään. Valkaa otettiin pirttiin, johon vanha Ruupetti raskaasti laahustaan astui. Jälkään oli tämä jo seisemänkymmenen. Vuosikymmenet olivat painaneet hartat kumaraan. Toinen silmänsä oli sokea ja umpeen painunut. Juroa ja harvapuheisena, kuten ennenkin, riisui hän kensä ja takkinsa, istuutuen hetkeksi penkille. Ryhtyi sitten syömään. Taittoi katossa olevasta vartaasta leivän jolle seuraksi emäntä toi pöydälle vadillisen höyryävää keitosta. Isäntä oli mennyt ulos, ja Salu kaipasi puhelukumppania odotellessaan hänkin illallistaan.

Salu oli puhelias ja omasi synnyntänsä tiedonhalun, joka kohdistui muiden ihmisten elämään ja olikkeisiin.

Hänen äänensä sävy vaihteli riippuen siitä, kenen kanssa tai kenestä kulloinkin puhui. Vertaistensa kanssa puhuessaan ääni hoilasi, mutta kävi juhlalliseksi, kun puhutteli isäntäväkeä.

Salu siirteli itseään penkillä ja ajatteli, miten ihmisillä on kaksi puolta: näkyvä, jonka toiminnot kaikki näkevät, ja näkymätön, josta kaikki johtuu.

Tuokin Ruupetti, joka tuossa söi, oli oikea arvoitus. Menee nuorena P:n pitäjään leskiemännälle, jolla oli jo isoja poikia. Jättää sitten jäätyään leskeksi, talonsa näille ja palaa vuosikymmenien päästä tähän lapsuuskotiinsa, jossa jo vieras suku isännöi. Vuokraa talon varpuelta vuorien välistä aavan Telanevan ja raataa siellä kuin orja ja asuu tässä pirtissä kuin... Miksi ei asu kotonaan kamarissaan?

Ja sen ainoan tyttären seikka sitten, joka lähtee nuorena kaupunkiin. Menee vastoin kieltoa ja on nyt rikkaan kauppiaan rouvana, eikä ole kirjielappua isälleen vuosikymmeniin lähettänyt...

Salu mietti kysyä sen tyttären lähtöä, mutta ääni oli siinä viireessä, että hän kysyikin:

”Kuinka se taas menikään tuo silmä?”
Vastaus viipyi, sillä huskallinen keittoruokaa oli juuri matkalla päämaaliinsa. Vasta vähän pääsiä kuului:
”Hakokarikka lensi hakotukilla.”
Salu yritti säilyttellä.
Hymyntapainen kirkasti hetkisen Ruupetin jylhiä kasvoja hänen virkkäksään:

”Oli onni, että tuo karikka ei ollut kaksinaarainen.”

Salun lähdettyä isäntä toi Ruupetilte kirjeen. Se oli päivällä postista tuotu. Helsingistä näkyi lähetetyn. Isäntä sai sen lukea. Sisällä oli valokuva nuoresta naisesta, jolla oli kauniit piirteet ja iloiset silmät. Kirjeen oli lähettänyt pikästä aikaa tytär Helsingistä, ja kuva oli tämän vanhimman tyttären, jonka ensi keväänä pitäisi tulla yltöppilaaksi, jolloin he yhdessä kesällä tulevat tervehtimään isää ja isoisää. Tyttär tahoo aivan välttämättä nähdä isoisän. Lopussa oli nuhteita isälle, kun tämä vanhana on mennyt vieraan armoille. Isä katseli vielä hetken kirjetä, vaikka se olkin hänen kädessään ylösalaisin. Isännän silmät estivät pöydältä tyttären kuva.

II.

Seuraavana kesänä rouva ja tytär pihivätkin lupauksensa. He saapuivat eräänä heinäkuun sunnuntaina kievarin hevosella kahden pihiaan. Emäntä ohjasi heidät vierashuoneeseen, joka pian tulvahi täyteen hienoa tuoksua. Mutta isää ja isoisää ei enää ollut talossa. Jo jouluaamuna oli nukahdannut viimeiseen uneen. Tyttären perheelle ei voitu tiedottaa, kun ei tunnettu tarkemmin osoitetta. Säästyäkseen näkemästä kyyneliä ja välttyäkseen vastaamasta enempiin kysymyksiin lähti emäntä kutsumaan polkansa vieraiden luo.

Rouva Lindén ja tyttärensä Toimi itkivät isännän tullessa. Kun oli esitähdytty ja kyyneleet kuivattu, sai isäntä kertoa vaimojen viimeisistä ajoista. Lopuksi isäntä antoi kirjeen, jonka vanhus viimeisinä elinpäivinäan oli isännällä kirjoittanut ja jossa osoitteena oli vain: ”*tyttärelle*”. Rouva T. avasi ja luki kirjeen:

”Kiitän Sinua, tyttäreni, ainoasta kirjeestäsi. Kuolen täällä vieraisa nyt tyytyväisenä. Vieras on usein parempi kuin oma ihminen. Tulin tänne sitä syystä, että täällä on ympärilläni kirkkaita ja kauniita lapsuusmuistoja. Sinä tiedät, millaiset muistot minua siellä ympäröitsivät.

Kun kotielämä oli särkyntyt, aloin ajatuksissa asua täällä. Mutta ahkeraan työhön tottuneena olin ajatuksissankin aina

aulettiin-
että vielä
lloin oli
an alkaa
aan tai
puu hän
ikä suin-
— lla-
enot toi-
nemmän
Tapania
1, vieden
nuolella”.

työntouhussa. Raivasin Telanevaa. Olin vähitellen tottunut siihen ajatukseen. Ja mikään ei olisi voinut estää minua tuota ajatusta toteuttamasta. — Olen sopinut ihmisten kanssa, ja Jumalani on minulle raadolliselle armollinen.

Toivon, että sinun tyttäresi muistaisi useammin vanhempiaan.

Isäsi Ruupetti. "

Alle oli hän välttämättä tahtonut saada oman puumerkinsä. Se oli pystyristi. Rouva ratkesi uudelleen ikuun. Tytär koetti tyymnyttellä.

"On asioita, joita sinä et ymmärrä," sanoi äiti.

"Ymmärrämpä," sanoi tytär. "Ne ovat laiminlyönnejä. — Mutta nyt minä lähden sitä suota katsomaan. Kenen saan oppaaksi?"

Isäntä tarjoutui lähtemään. Heidän kuljettuaan karjapolkuja, aukeni eräältä mäeltä ruskea puuton suo, niin laaja, että vastainen ranta vähän häämötti. Ojat luikertelivat kuin mustat käärmeet, yhtyen isoiksi laskuojaksi, joka syltä syvällä katkasi kivikkoisen hartjanteen suon laidassa, ja jonka pohjalla mustaa suovettä juosta lirtitti. He astuivat suosarkaa keskenmälle. Kuokitun ja ojitetun loputtua jatkuivat taakat, joilla sarat oli merkitty niin kauaksi kuin sattoi nähdä. Suon keskellä näkyi korkeampaa, vaikka sitäkin peitti ruskea suosammal. He hyppivät mätkäältä toiselle sinne päin. Perillä ei niin vajottanut. Toini työnsi kädessään olleen seipään suohon. Sammalen alla tuntui kova maa.

"Ei! tuossa ole savea, ei sitten missään," virkkoi Toini. Isäntäkin tarkasti suota ja huomasi asian niin olevan.

Heidän palattuun takaisin taloon, jonkunverran ikkasin jalkinein, mutta reippaina, istui rouva pirtissä, missä emännälle kertoi tyttärestään, joka kesäsuunnolla oiaessa metsät ristiin rastiin juoksee ja pelloilla tonkii. —

Toisena päivänä vieraat lähtivät. Olli-isäntä autteli heitä rattaille. Palkkioksi saatu lämmin kiitollinen katse ja hyvästiksi tarkoitettu päänyökkäys Toini-neidiltä saivat nuoren isännän punastumaan ja hänen silmiinsä kaihoisan ilmeen.

III.

Vähän-Vanhalan talo vaurastui silmissä. Nuori Olli-isäntä lisäsi muutamassa vuodessa talon viljelyksiä ja karjaa puolella. Telaneva oli jo melkein kaikki peltona. Sinne johti talosta leveä tie, ja alakuloisen ruskea suon väri oli muuttunut vehmaan vihreäksi. Savea, jonka Toini löysi, riittä suon keskellä kauas tulevaisuuteen. Ihmiset thallivat Olli-isännän tarmokkuutta, ja retkiä tehtiin Telanevalle oikeata suoviljelystä oppimaan. Olli itse ei ollut imartelusta tieteäkseenkään. Itse hän tietää, että ilman Toinia ja hänen isoisäänsä, vanhaa Ruupetta, Telaneva lepäilisi koskemattomana, alakuloisen ruskeana. . .

Kunnioitus vanhan Ruupetin muistoa ja rakkaus hänen tyttärensä tyttäriä kohtaan olivat Telanevan viljelyksen vieneet voittoon.

IV.

Oli jouluaatto. Vähän-Vanhalan emäntä hääräsi keittösään. Hän oli entisestään paljon vanhentunut ja kokoonkuivunut. Suviten Salu tuli klaputakka sylissään keittiöön.

Hän oli jäänyt yksin mökkiinsä ja nyt kutsuttu jouluksi talon lämpimiin — vanha talon työmies.

"Toivoin jo täksi jouluksi pääseväni emännyydestä. . . . Ihan jo väsyttää. Luovuttaisin sen mielelläni nuoremalle," valitteli emäntä Salulle.

"Niin, niin, eikä tuo emäntää taloonsa," myönteli Salu.

"Eiköpä noita tulijoiitakin olisi?"

"No, vai eikö olisi! Mies kaunis kuin kuva, tavatmitä parhaat ja tämmöinen talo! Hommaa ja häärää vaan yksin. . . ." Salu alensi ääntään. "Minä tässä tuonaan sitä Suurelan Selmaa. . . pitäjäjän rikkainta ja komeinta. . . varmasti. . . ja tytölle olisi kyllä sopinut. . . Mutta isäntä ei ollut kuulevinaan." Miehet olivat palanneet savityöstä. Isäntä astui viimeisestä reestä ja harppasi keittiöön.

"Onko posti jo haettu?" kysyi hän äidiltään.

"Kukapa tässä on joutanut! Mutta ehkä Salu menee."

Salu lähti.

Isäntä puhaili yhtä ja toista, näytti levottomalta. Joulun odotusta se ei ollut, noin kiihkeä. . . . Salun saapuessa isäntä tiedusti jo pihamaalla, näköjään välinpitämättömänä, vaikka ääni värähti:

"Oliko kukaan muistanut edes joulukorttilla?"

"Tässä ovat korit ja muut," sanoi Salu.

Isäntä lennätti koko pakan omaan kamarinsa.

Kortit! No kylläpäpä on!

Sellä se oli odotettu ja kaivattu alimpana. Kirje Hel-singistä. Toinin käsialaa. Vapisevin käsin se avattiin paperivetsellä. —

Maailma musteni Ollin silmissä. Kirjeestä tuli ensimmäisenä kaksiosainen kortti:

Toini Lindén — Pekka Lemminkäinen. Siis kihloissa!

Kirje jäi lukematta.

"Täälläkö sinä istutkin? Kiiruhdappas joulusunaan," äiti huusi ovelta.

Olli katseli kaikkea kuin sumun läpi, kirikkaasti loistavia kynittiöitäkin kuudessa. Hallitsen jälkeen äiti kysyi:

"Mikä sinua nyt vaivaa? Oletko sairas? Mistä?"

"Täällä."

Olli näytti rintaansa.

Äiti haki lääkkeitä.

Kirje luettiin. Se oli ystävällinen ja kohtelias. Lopussa oli: "Lupasti purkaa talosi vanhat asuinrakennukset ja laittaa uudet. Ystävänä neuvoisin: Luo uutta muulla tavalla. Älä häviä vanhaa ja arvokasta. . . ." —

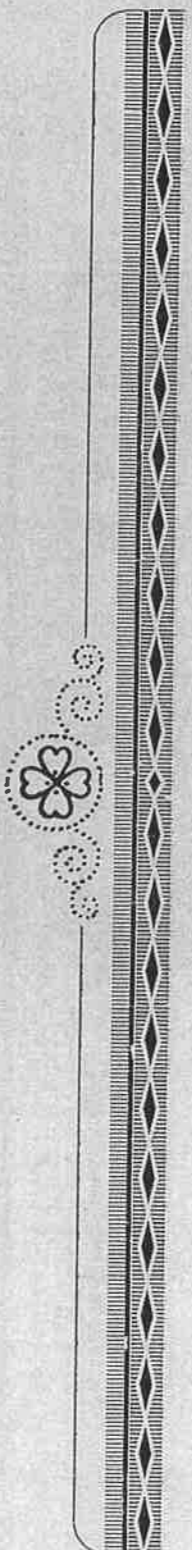
Olli mietti, oliko Toini menettelyt väärin. — Ei ollut, koska he eivät olleet puhuneet mitään selaista kuin. . . . Mutta se koski siiti.

Seinältä katsoi vanhan Ruupetin kuva. Se oli vanhan valokuvan mukaan maalattu. Se näytti ikäänkuin puhuvan:

"Näin on parempi. Aika parantaa. . . . Ei mies turhia. . . .

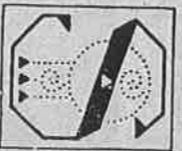
Miehenä olet Telanevalla toiminut." — — —

Illemmällä luki isäntä raamatustaan ihanan jouluevanke-liumin. Ja isännän johdolla yhtyi väki laulamaan kauniita joululauluja. Isäntä totesi, että joulun suuri tenhovoima oli aina sama. Nytkin se oli parantanut sairaan rinnan jo — melkein terveeksi.

RAKKAUTTAAN PAKOON

KIRJOITTANUT K. V. KONTTUSARI.

ittä oli kulunut jo useita vuosia, kun Aarne oli lähentynyt Amerikkaan, tuonne ihmeelliseen lännen suureen kultaan, joka niin monen puoleensa houkuttelee, ja jossa niin moni luulee onnen löytävänsä.

Niin, onnea meni Aarnekin sieltä etsimään, tuolta lännen luvatusta kultamaasta; mutta nemikin onneansa pakoön.

Siellä oli hän ahertanut kaikkiavainten kultadollarien lumoissa, joista hän tämän muuttaman vuoden ajalla oli saanut kokoon melkoisen omaisuuden, mutta onnea ei hän vaan ollut löytänyt niistä.

Hän oli vielä nuorimies eikä häntä kiinnittänyt täällä mikään, ja kotiolo tuntuivat hänestä liian ahtailta; niiden puitteiden sisältä ei hänen mielestään ollut mitään edistymisen mahdollisuuksia, ei mitään, jonka eteen kannattaisi puuhata. Ei, jotakin sentään oli. Mutta juuri sitä hän oli alkanut myöskin pelätä. Se oli myöskin herännyt omiutinen tunne rinnassa —, mikä lienee ollut — se ei ollut antanut hänelle rauhaa, vaikka hän kuinka oli koettanut sitä vapautua, taistellen kuin mies!

Siellä Aarnen kotiseudulla oli rikkaan talon ainoa tytär, Elli, joka oli tuon tulenkäipinän hänen sydämensä heittänyt, ja se oli siellä ensimmänhiljalleen kytenyt, mutta sitten ilmiillekin leimahannut, kunnes oli alkanut lämmitellä hänen rintaansa aivan arveluttavasti. Ja silloin hän oli päättänyt lähteä pakoon, ennenkuin tuo tulisi.

Elli kyllä loi häneen arkoja, lempeitä silmäyksiä, mutta hän epäili, että tyttö hänelle vain pilaili ja tahoi saattaa hänet naurunmalaiseksi. Mutta sitä huvia ei hän saanut! Kuinka hän, köyhä mies, voisi kosia tuollaista kommeta, rikkaan, mahtavan talon ainoata tyttäätä? Mitä se auttoi, jos hän jossakin suhteessa olikin vähän edellä kulkeva, kun hänellä ei ollut tarjota Ellille omaa kotia? Niin hän siten päätti poistua lausayli meren, poistua pois muiden parempiosaisen tieltä avaraan Amerikkaan. Siellähän tarvittiin rohkeita nuoria miehiä, jotka uskalsivat panna henkensä alttiiksi kiiltävien kultadollarien tähden, ja ehkäpä siellä kaukana meren takana tuo tulenliekkikin sammui, mikä nyt niin omituisesti hänen rintaansa poltti — ?

Mutta niin pian kuin armaat kotirannat häipyivät pois näkyvistä ja laiva keinuvi kaukana ulapalla kohi tuntematonita tulevaisuutta, valtasi hänet taas sanomaton ikäväänlunne. Ja Ellin herttainen kuva sukeltautui hänen sielunsa silmäin eteen. Se oli aina hänen edessään, milloin surumielisenä, milloin iloisena, katsoen samalla lempeästi ja kysyväisesti häneen. Yöllä tyttö istui taas hänen vuoteensa reunalla ja heläisti hyväili hänen poskeensa, mikä sai hänen sydämensä kiihkeästi lyömään, niin että se oli lemmeistä pakahduttua.

Kun tämmä tällainen mielentila oli jonkun ajan piitänyt Aarneka kah-

jeissaan, heitellen hänen ajatuksiaan sinne tänne, ei hän enää voinut kestää kauemmin, vaan hänen täytyi ottaa käteensä kynä ja ryhtyä kirjoittamaan Suomeen. Hän kirjoitti työlle suoraan ja rehellisesti niinkuin asiat olivat, hän ei kaunistellut mitään, vaan antoi sisimpänsä avoimesti puhua — ja hän sai kauniin palkan vaivoistaan. Muuttaman viikon kuluttua tuli Elliltä kirje — kirje, joka saattoi hänet hurjan iloiseksi.

Nyt seurasiivat kirjeet kirjeitä, ja kaikki ne uhkuivat tulista rakkautta. Aarne työskenteli nyt Amerikassa tulisella tarmolla ja uskoi varmasti menestyvänsä ja saavutlavansa sen päämäärän, mitä hän oli täällä tullut etsimään. Ellin sydämmellisiä kirjeitä hän tunsi työkykynsä lisääntyvän kymmenkertaiseksi. Hän olisi nyt puhkonnut vaikka kalliotta, jos niikseen olisi tullut. Hänen sisänsään melkein lauloi, kun Elli kirjoitti hänelle, että hän vietti aikansa vain kotona, välttämättä huvituksista ja sen sellaisista, tehden puolestaan myöskin ahkerasti työtä ja tulevaisuutta suunnitellen. Kas, sellainen tyttö! Ei mitään, ei mitään ollut enää heidän onneansa tiellä — — —

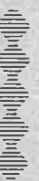
Oli vuosia jo muutama vierähtänyt, ja Aarne oli tällä ajalla hankkinut tisseleen melkoisen omaisuuden, niin että hän uskalsi jo huolelta katsella tulevaisuutta silmiin. Sillä jokainen menestys häntä innostutti, ja jokainen uusi voitto kiivoitti häntä uusiin yrityksiin.

Eräänä päivänä hän päätti myydä kaikki, mitä hänellä oli Amerikassa, muuttaa omaisuutensa kullaksi ja palata Suomeen aloittamaan tuutta elämää. Sanottu ja tehty. Hän istui kirjoituspöytänsä ääreen ja alkoi kirjoittaa lemmylleen kirjeitä, misä hän ilmoitti tulevansa isiensä maahan ensimmäisellä laivalla. Ja pian hän sitten tosiaankin keinuvi jälleen aavovilla-ulaפוילא Amerikassa ansaitsemansa raskas kultadaka mukanaan. Nyt se aukeni oikea elämä. Mutta kylläpä hän oliikin hikoillut ja ahertanut onneensa eteen . . . Oli ihanaa saada elää ja työskennellä omassa maassa, iskeä siellä kuokkana turpeeseen, raivata peltoa, avata viljelyksiä. Kaksinverroin ihanaa oli tällainen ahertelu rakastetun vaimon rinnalla

Kotimatka sujui hauskaasti.

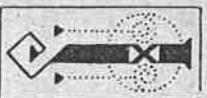
Eräänä itana pysähtyi auto Ellin kodin portille. Ja kuka sitä astukaan alas ketterästi, hieno matkalaukku kädessään? Kyllä se vain Aarne oli, vaikka häntä olikin väikeä tuntea, niin muuttanut hän oli. Mutta liotien rienssi koko talon väki lausumaan nyt hänet tervetulleeksi. Iloisin sentään kaikista oli Elli, niinkuin arvata saattoikin. Aarne oli aina ollut hänen mieleisensä mies. Ja nyt hän oli sitä moninkertaisesti.

Suvisen luonnon keskellä nuoret löysivät lopullisesti toisensa, vanhoivat toisilleen ikuisia rakkautta ja liitonasa kultaasin stein vahvisivat. Niin oli saanut palkkansa uskollisuus ja rehellinen uurasdeltu ja työ.

MURTEELLISUUDESTA

os pappi, opettaja tahi muu virkamies muuttaa maassamme seudulta toiseen, niin hänen puhetansa siellä ainakin virantoimituksessa ymmärrettään. Tämä on kirjakielen ansio ja saamme kiittää koulujamme ja kirjallijoitamme siitä, että ne ovat muodostelleet meille yhtenäisen kielen, jota käyttäen ymmärrämme toisiamme.

Toisin on asia, jos varsinaisen kansan keskuudesta joku koulu käymätön, saloscutujen eläjä muuttaa maan toisesta laidasta toiseen. Hän joutuu aivan varmasti usein ymmälle keskustellessaan suomalaisena suomalaisen kanssa, eivätkä toisetkaan usein hänen puhettaan tajua. Tämän tapaiseen hämminkiin ei tarvise noinkaan pitkää välimatkaa; usein jo naapuripiitäjästä saapuneen kanssa tulee keskustelussa tenä eteen. Siitä sentään pikemmin selvittää. Kauempaa muuttaneen kanssa täytyy enemmän tankkailla, ennenkuin käsitykseen päästään. Läsuomalainen saattaa esittää kokonaisia lauseitakin, joista maan tällä puolella asuja ei ymmärrä juuri mitään. Militähän tuntuksikaan tämän paikakuntalaisen mielestä, jos tuolta Laatokan pohjoispuolelta, vaikkapa Sortavalan syrjäkulmilta siirtyisi tänne oikein ehta kansanmies ja kysyisi, nähtyään esim. ruumissaatteen palaamassa hautausmaalta: „Ugoti sie togatimaa kuka pogoiniekkä kuposeen kuletettiin?“ Siitä ajalta, jolloin asuinmainitulla seudulla, muistelen tuon kysymyksen tarkoittavan jotakin sellaista, että tulitko tietämään, kuka kuollut hautausmaahan vietiin. Edelleen hän saattaisi kysyä: „A miten viikon se läsi, ennenku töllösi?“ Tämä olisi muistaakseni tulkittava, että kauanko hän sairasti, ennenkuin kuoli. Taloustoimissa taas voi joku emäntä pistää „ätän“ pataan ja „viikon“ keittämällä saada siitä „servan“, jota kelpaa tarjota vaikka suurelle väelle. Toispaikkalainen voisi luulla emännästä tuon kuulutaan jotakin kamalaa, mutta jos saa tietää, että „ätän“ on paljon, „viikon“ sama kuin kauan ja „serpa“

keittoruokaa, niin huomaa emännän toimineen oikealla tavalla. Saman arvoisia lausekkeita voipi Karjalasta tavata vaikka kuinka paljon, mutta riittäköt ylläolevat näytteeksi Iä-Suomesta.

Maamme länsipuolella on taas oma murteellisuutensa, jota iäsuomalaisen on yhtä työläs ymmärtää. Nortamon jaarituksista nähdään, millaista on Rauman seudun murre. Turun murre lienee myös monelle tunnettu. Viikaskielisen rautmalaisen ja turkulaisen puheesta jää hämeenkyröläiselle suuri osa arvoitukseksi, vaikka kuulumme samaan lääniiin. Hämeenkyrö lähentelee nykyään voimakkaasti kirjakieltä. Siitä tekee moni muukin seutu ja ehkä koko maa hiljalleen, vaikka emme sitä huomaa, kun kuljemme sinä mukana. Nyt olisi siis kiireen kaupalla joka kulmalla merkittävä muistiin kaikki sellaiset sanat, jotka ovat omaa vanhaa perintöä; samoin myös kansan keksimät lausekkeet ja sanasutkaukset. Jo „Oman Maan“ ensi painoksessa kertoo kieli- murteiden kerääjä Hämeenkyröstä makupalana lauseen: „Älä peehän lyä, peestä kualee, lyä seereen, seerestä sairastaa!“ Koska tuollainenkin lause, joka oikeastaan esittää sanojen virheellistä ääntämistä, on saanut kunnian komella „Oman Maan“ palstoilla, niin kuinka paljon meillä onkkaan sellaista, joka tulevan tutkimuksen tähden olisi taitteen pantava, ennenkuin ne joutuvat muun katoavan mukana olemattomiin. Kansan työtavoissa, ilmanennustuksissa, elukoiden talvisen ruokamäärän varauksissa sekä niiden lattu-melle päästämisessä, ihmisten seurustelussa, pyhien ja eri juhlien viेतossa sekä niiden valmistuspuuhissa y.m.s. voidaan vielä tavata monta sellaista vanhaa sanontatapaa, jotka ovat nyt välttämättä talletettavat; uusi aika ja sen nopea kehitys muuten ne nopeasti nielee. Tärkeitä talleenpantavia ovat vielä monet yksityiset sanat, kuten esim. hääppönen, kasonen, kero, tavaskainen, tuhtiön, pölvästin, veläperänen y. m. Tällaisillakin talletuksilla on vastaisuudessa suuri arvo.

A. LEHTIRANTA.

Suomen Maatalous-Osake-Pankki

Pääkonttori Tampereella

32 haarakonttoria

Maalaiskansan pankki

Edulliset talletusedot

Kysykää

IHANNE
MARGARIINIA

Se merkki takaa,
että valmiste kestää
kaiken kälpailun
margarini-
alalla.

Tilauksia ottaa vas-
taan valmistaja:

Tampereen

Margarini tehdas Oy.

Tampere.
Puurihak. 16. Puh. 1568.

S. Vafini ^{Tampere} **Kangaskauppa**

Itäinenkatu 24. Commersin talo. (Ensimmäisen apteekin vieressä)

On koko Tampereen ja sen ympäristön
ostavan yleisön suosittu ostopaikka

Aina vaihtuva varasto kaikkia alaan kuuluvaa tavaraa

JOULUKSI

KIHLASORMUKSIA

kulta- ja hopeakelloja,
kellonperiä, rannerenkaita,
kaulakoruja, hopea- ja uushopealusikoita, kahvikalustoja, silmä-
lasia ja korvarenkaita uskomattoman halvoilla hinnoilla myy:
M. V. TUOMELA, Kultasepäniike
Tampere, Hämeenkatu 16. Omist. K. Halmela. Puhelin 547.

K. A. WAHLROOSIN

Kultasepäniikkeestä

Puhelin 90. Tampere. Hämeenkatu 19.

ostatte edullisimmin joulula-
hianne kuten kihla- ja
jalokivisormukset, kulta- ja
hopeakellot, kaulakorut,
rannerenkaat, kahvikalustot,
hopea- ja uushopealusikat
y.m. alaan kuuluvat teokset

Huom.! Hinnat entisestäänkin alennettu!

KELLOT
KIHLLAT

sekä

Sopivimmat
Lahjaesineet

saatte edullisimmin

M. Suutalan

Kultasepäniikkeistä

Vellamonkatu 2, Tammelan
sillan päässä. Puhelin 1911.
Hämeenkatu 24. Puhelin 536.

HOSPIZ EMMAUS

Tampereella

Sähkö- ja puhelinhuuto „Emmaus“

On paikkakunnan suurin ja
ajamukaisin matkustaja-
hotelli.

Huoneita puhelimella varustettuna Smk:sta 20: - alkaen.

Se, joka antaa hyvän kirjan,

hän antaa enemmän kuin kultaa, lei-
pää ja työtä, hän antaa rauhan, ilon
ja tyytyväisyyden. — Herman Lönn.

Varatkaa joululahjoiksi kirjoja!

niitä myy kerta- ja kuukausimaksulla

KIRJAKESKUS

HÄMEENKATU 4,
PUH. 2297.

Vienäffävänä ja hienona
voi jokainen nainen
esiintyä pahimmallakin
jäällä, kun hän kenkiensä
halfoon vaatii yksinomaaan
TIMANTTI
killokeffa,
Kiilfo Oy, Tampere.

BRANDER & KNI Ensiluokkainen kondittoriiliike

KAUPPAKATU 16 .. PÜHELIN 1985

SEKA

KOSKILINNA, HATANPÄÄNVALTATIE 2, PUH. 194 ja 526

Suosittellee

hyviksi tunnettuja

tuotteitaan!

JOULUKAUSI ALKAA! KIRJAKAUPPOISSA HIENOJA KIRJOJA.

Gösta Berlingin taru Uudenajan kirjalli-

Selma Lagerlöfin mestariteos, Georg Paulin kuvittamana. 670 siv.
Hinta 50.-, sid. 60 mk.

Intian auringon alla

Hampurin eläintarhan johtajan John Hagendekin loistava, kuvitettu muistelmakirja. 420 siv. 65 mk., sid. 85 mk.

A mielin päiväkirja

Ajattelijan ja runoilijan merkilinen, yksinäisydessä suoritettu selunriipp. Tohtori Holton siomonema. 50 mk., sid. 65 mk.

Kolme uutta romaania: AURINGON NOUSUN MAAHAN

Helkitoppilan vai-kuttava pohjalainen romaani. 22 mk.

Kolme runoilijaa:

Lauri Pohjanpää: GRAALIN MALJA. Sisältää sekä syvää aatteellisuutta että kaunistä luonnontmaalausta. — 20 mk.

KREIVIN KAUPUNKI Simo Erosen jännittävä romaani Lieksan kaupungin kohtaloista ja Raja-Karjalan heimoisteluista. — 20 mk.

OMENAPUU

Englantilaisen mestariteoksen John Galsworthyn pieni kaunis rakkausromaan. 20 mk.

Kolme runoilijaa:

Lauri Pohjanpää: GRAALIN MALJA. Sisältää sekä syvää aatteellisuutta että kaunistä luonnontmaalausta. — 20 mk.

Katri Vala: SININEN OVI. Huomiota herättäneen runoilijattaren uusi kokoelma — 20 mk.
Lauri Viljanen: TÄHTIKENJU. Nuoren polven parhainta. — 20 mk.
Äidin kirjeitä.
Betty Järnefelt-Rauanheimon viihättävä opas nuorille tytöille heidän kodista erotessaan. 15 mk., sid. 25 mk.

Emme hellitä!
Kalliolan isännän, pastori S. Sireniusin vakava sana nykyisestä raittisuustilanteesta. — 10 mk.

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

O.Y. MAASEUDUN SANOMAIN

KIRJAPAINO

Soukanlahdenk. 6. Puhelin 15 12

Painaa Teille edullisimmin kirje-, lasku- y.m. lomakkeet, kirjekuoret, rahitikirjat, osoteliput, pääsyliput, ilmoitus- ja ohjelmalehdet, vuosikertomukset, tilikirjat y.m. kirja-painotyönne.

NOPEA SUORITUS! HINNAT HALVAT!
Tämä joululehti on painettu kirjapainossamme!

Paikkakuntanne tapahtumat

saatte lukea tuoreimpana

TAMPEREEN SANOMISTA

Huokeahintainen ja valpas poliittinen sanomalehti.

Tilatkaa, ryhtykää asiamiehiksil!

Hinta 6:—